Joh. Hiorthög. 16/6 1

Vårt tänkande svenska folk och dess lärarekår tillägnad.

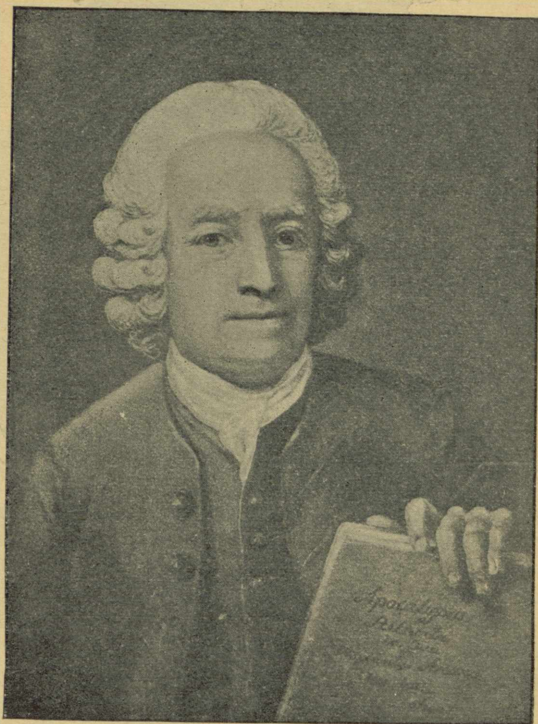
SWEDENBORG OCH NYA KYRKAN

ILLUSTRERAD FOLKUPPLAGA

UTGIFVEN AF

C. J. N. MANBY

PASTOR I DEN STATSERKÄNDA N. K:S SVENSKA FÖRS.

EMANUEL SWEDENBORG.
(Originalet af Krafft, å Gripsholm.)

STOCKHOLM, NYKYRKLIGA BOKFÖRLAGET, I DISTRIBUTION.

EMANUEL SWEDENBORG
i yngre dagar.
Originalet äges af Nya Kyrkans Akademi, Bryn Athyn, Amerika.

(1:a—3:e tusendet.)

Stockholm, K. B. Boströms Boktryckeri, 1906.

FÖRSTA DELEN.

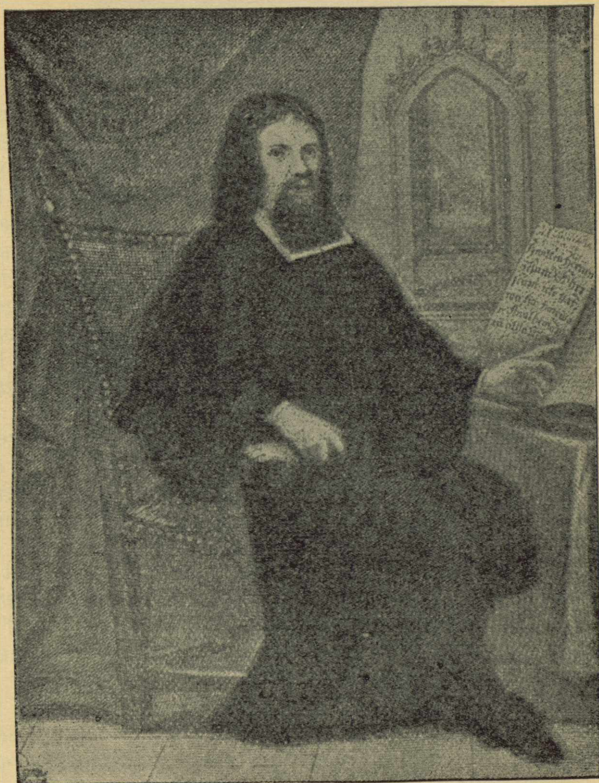
HVEM VAR EGENTLIGEN EMANUEL SWEDENBORG?

INLEDNING.

Som det blir en allt mera bjudande nödvändighet att äga åtminstone någon kännedom om en af världens obestridligen märkligaste personer, ha vi velat tillmöteskomma ett sådant kraf och lämna några vinkar om mannen, hvilka torde leda till vidare studium af en omfattande biografi och kanske äfven af hans skrifter. På svenska ha vi tre, fyra större lefnadsteckningar öfver honom. En sådan, ganska lättläst, är »*Em. Swedenborg, den Andlige Columbus*», från engelska i svensk dräkt öfverförd af det välkända författarenamnet Johannes Sundblad. I förbigående kan nämnas, att det bästa och största biografiska verk öfver Swedenborg hittills, på engelska, är af Benjamin Worcester och utkom 1883.

På vår fråga: »Hvem var egentligen Emanuel Swedenborg?» har en framstående engelsk författare, *Elihu Rich*, afgifvit svaret: *Kristendomens Filosof, en Andlig Newton* och *Aposteln för en Ny kyrka.* Vår svenske Atterbom betecknade honom i sitt kända verk »Svenska Siare och Skalder» som »*Siare*». Själf skref sig Swedenborg på sitt sista stora teologiska verk, »Sanna Kristna Religionen», »*Herrens Jesu Kristi tjänare*». Och denna senare titel, belyst som den är ifrån början till slutet af hans skrifter, visar mer än allt annat, att han ej ville anses gå sina egna ärenden. Men i Dens ärenden, han gick, var han för visso hvad de förenämnda titlarne innebära; och skall det bli uppgiften för efterföljande skildring att inom sina trånga gränser söka belysa och bevisa detta. En af den förut namngifne engelske författaren utgifven liten, verkligt mästerlig teckning, som i original utkom i London år 1849 och på svenska i Uppsala 1855, under titeln: »Kristendomens Filosof och Nya För-

samlingens Förste Apostel», tjänar oss därvid, i dess svenska dräkt, fortfarande som underlag, i det vi dock i denna upplaga — den förra (under titeln: »Hvem var eg. E. S. och Hvad lär eg. N. K.?») utgick i tillsammans 19,000 ex. — icke allenast gjort många och mycket väsentliga tillägg, utan alldeles omarbetat densamma.

JESPER SWEDBERG.

I.

Härkomst, studier, lärdom och social ställning.

EMANUEL SWEDENBORG, som i högsta mening kan kallas *Kristendomens Filosof,* föddes i Stockholm den 29 januari 1688. Hans fader var den »vidtfräjdade, vördnadsvärde kyrkofadern» Jesper Swedberg, sedan biskop i Skara. I dopet gaf fadern denne sin andre son namnet »Emanuel» och hann att få se, att han gjorde skäl för det namnet. År 1729, då sonen således var fyrtio år, skrifver den åldrige biskopen:

»Emanuel, min sons namn, betyder Gud med oss, och — lofvadt vare Herrens namn! — Gud har i sanning allt hitintills varit med honom. Må han ock fortfarande vara det, tills han en gång blir evigt förenad med Honom i Hans eviga rike!» (Andl. Col.).

Men det låg en långt djupare betydelse i ordet. Ty hvem, som något litet känner till de läror, hvilkas frambärare denne Emanuel en gång blef, och vet, att ingenting är slump, kan undgå att finna i detta namn en *profetia?* — Han, som fick det, skulle så som ingen bära till världen sanningen om »*Emanuel*», »Gud-med-oss», Gud i Kristus.

Om sina barnaår skref han en gång själf, då han var vorden gammal — det var år 1769 — i ett bref till sin vän lektorn doktor Beyer i Göteborg följande, som visar, huru han alltifrån späda dagar drogs uppåt och inåt, mot religionen, en praktisk, lefnadsfrisk religion, utan ofruktbart känslopjunk. Han säger: »Vill härhos berätta, huru som min första ungdom varit. Ifrån fjärde året till det tionde har

jag jämt varit i tankarne om Gud, saligheten och människones *passiones spirituales* (andliga lidanden), och åtskilliga gånger upptäckt, hvad min fader och moder undrat på och sagt att änglar måste tala genom mig. Ifrån det sjätte till det tolfte året har mitt nöje varit att discourrera med präster om *Tron;* att dess *lif* är *kärleken*, och att kärleken som gifver lif vore kärleken till sin nästa»[1], »samt att Gud erbjuder tron åt hvar och en, men att ingen kan emottaga den, som ej i lifvet utöfvar godhet»[2].

År 1709 fullbordade Swedberg, sedermera Swedenborg, sina studier vid Uppsala universitet och utgaf en akademisk dissertation, bestående af moraliska tänkespråk ur Senecas, Publii Syri och andras skrifter, illustrerade med noter från de gamla latinska auktorerna. Från 1710 till 1714 reste han utrikes, efter den tidens sed understundom skrifvande heroiska verser, epigrammer eller kärlekskväden på latinska språket, såsom en vederkvickelse från sina mödor vid de olika lärdomssäten, dem han besökte. 1716 började han utgifvandet af skrifter i matematiken och de fysiska vetenskaperna i sin tidskrift »*Dædalus Hyperboræus*» och antogs i statens tjänst såsom den ryktbare Polhems biträde; kort därpå utnämndes han till e. o. assessor i Bergskollegium af Karl XII, hvilken hedrade honom med sin personliga vänskap. 1718 utgaf Swedberg, utom fortsättningen af sin »Dædalus», ett verk i algebra, innehållande bland annat de högre reglerna i matematik, integral- och differentialkalkylen. Följande året upphöjdes biskop Swedbergs barn, under det senare så bekanta namnet *Swedenborg*, i adligt stånd af drottning Ulrika Eleonora; och ifrån denna tid innehade han såsom familjens hufvudman — ty hans äldre broder dog i barnaåren — säte och stämma på Riddarhuset under Ständernas hvart tredje år återkommande sammanträden.

---

[1] Bernh. v. Beskows »Minne öfver E. Swedenborg» i Sv. Ak:s Handl. för 1858, sid. 85.

[2] Andl. Col.

Swedenborgs vapen. Efter måln. af Aug. Tholander.

Från 1719 till 1722 ledde honom hans ämbetsgöromål till studium af metallernas smältbarhet och struktur, samt efter hand till de geometriska grunderna för kemien, till hvars ytterligare studium samt bergsvetenskapens han i femton månader genomreste tyska staterna. Själfva titlarne på hans verk under denna period beteckna ganska tydligt *tänkarens* framsteg, jämnt fortgående genom de fysiska vetenskaperna till en naturfilosofi. De förnämsta bland dem äro: Argumenter, härledda från fenomener i Sverige till bevis för vattnens höjd och större ebb och flod i den gamla världen; Specimina af ett verk öfver kemiens principer; Observationer öfver järnet och eldens elementära natur, och Spridda observationer öfver naturföremål, synnerligast mineralier, eld

och bergens lager. Åtskilliga af hans vetenskapliga uppsatser offentliggjordes i den lärda svenska tidskriften »*Acta Literaria Sveciæ*». År 1724 erbjöds honom professoratet i matematik vid Uppsala universitet. Detta anbud afböjde han emellertid, emedan han kände en viss motvilja för teoretisk spekulation, »hvari», som han säger, »matematiker gemenligen falla»[3].

Sistnämnda år blef han ordinarie assessor.

II.

Vetenskaplig författareverksamhet.

År 1734 fullbordade han ett moment af detta tänkarens framåtskridande genom utgifningen af sina »*Principia*», innehållna i den första af de trenne foliovolymer, som utkommo i Dresden och Leipzig på hertigens af Brunswig bekostnad, och för hvilkas utgifvande Swedenborg företog en ytterligare resa (anträdd i Maj 1733). Detta verk förklarar elementernas frambringande och natur, vortex solaris' bildning och lagar, den höga analogien emellan stjärnhimlen och den magnetiska sfären; man finner det föregripa mången viktig upptäckt, synnerligen i magnetismens, elektricitetens, ljusets, gravitationens och alla fysiska krafters samband. Den praktiska afdelningen öfver mineralogien har af Cranmer i dess »Konsten att probera metaller» förklarats vara »härlig och väl utarbetad». Under det detta verk låg under pressen, gjorde dess författare bekantskap med Wolffs Ontologi, och sedan han funnit sin egen teori öfver elementarvärlden därmed öfverensstämma, tog hans äregirighet en ny flykt, och han beslöt våga försöket att tillämpa sina principer på de djupa ämnen, som antydas af denna filosofi. Hans kvicka slutkonstförmåga banade blixtrande likasom en svärdsegg

---

[3] Andl. Col.

EMANUEL SWEDENBORG ÅR 1734.
Efter koppargravyr i »Principia».

sig väg genom alla svårigheter — naturen är helt och hållet mekanism — själen är i naturen — dessa hans principer jämte Wolffs skala däröfver äro naturens exponenter — hvarför icke då demonstrera själens natur med lika mycken bestämdhet som elementarvärldens?

Att *tänka* och *handla* var för Swedenborg detsamma; häraf uppstod 1734 hans, i Leipzig utgifna, »det Oändligas Filosofi», en Prodromus, som han kallar den, eller förelöpare, skrifven omedelbart efter genomläsningen af Wolff. I strängt samband med allt hvad som föregått detsamma, var detta lilla verk endast en planka, kastad öfver det svalg, som skilde det ena tankens fält ifrån det andra, — det ledde Swedenborg från metallernas och elementernas döda mekanik till *det lefvande.* Själens behandling hade kommit honom att tänka på kropparne; han blir nu nyfiken att erfara hvad de lärda göra — om de funnit samma nyckel som han själf; han begrafver sig därföre för några dagar i Dresdens bibliotek, läser »Bibliothèque Italique», som innehåller uppsatser om tidens lärda, och finner till sin högsta tillfredsställelse för sig öppnadt ett nytt och vidsträckt fält. Dessa lärda äro delade i partier — några förfäktande, andra förnekande hjärnans lifskraft; andra åter med mikroskopet rannsakande människokroppen i alla dess delar för att kunna afgöra denna tvist. Samma förhållande är det med frågan om blodets atomiska sammansättning — lifsandens närvaro i nerverna — fostrets tillväxt i moderlifvet — orsaken till cirkulationen jämte alla hithörande ämnen. Ruysch, Bianchi, Leeuwenhoeck, Borelli, Lancisi, Morgagni, Malpighi äro här med alla deras skatter af konst och lärdom, med anatomiska preparater och modeller af människokroppen, näppeligen uppnådda eller åtminstone öfverträffade af någonting i vår egen tid, om icke möjligen i den allra nyaste, och slutligen med läror i geometri och analogi, redan värfvade i deras tjänst. Upptäckterna och konsten hade föregripit filosofens alla behof. *Förnuftet* behöfde blott upptaga demonstrationens tråd i en punkt, där alla erkände,

att naturen sågs verka på det tydligaste och fullkomligaste sätt.

Swedenborg beslöt nu, återvändande till sin försökta demonstration af förbindelsen emellan själ och kropp efter matematiska principer, att fullfölja sin forskning, utgående från denna nya induktionsplan. Nödsakad att för en tid återvända till sina ämbetsåligganden, förde han med sig denna höga föresats, och erhöll 1736 tjänstledighet för att skrifva och utgifva ett större verk. Rummet tillåter oss ej att, såsom vi velat, följa honom steg för steg i författandet och utgifvandet af hans storartade arbeten öfver »Djurriket», eller snarare det »Animala riket», själens rike, kroppen. I juli 1736 for han sålunda öfver till Danmark och reste därifrån till Hamburg, Hannover, Holland, Belgien, Frankrike och Italien. Trenne år använde han utrikes att samla och ordna sina materialier, och 1740 utkom i Amsterdam »Djurrikets Ekonomi, betraktad ur anatomisk, fysisk och filosofisk synpunkt», hvaruppå 1744 följde »Djurriket», och 1745 »Dyrkan af och Kärleken till Gud». — Det sista arbetet anses af kompetenta domare, oberoende af det filosofiska, för ett af de mest lysande prof på latinitet vi äga. Det var om detta verk Atterbom yttrade i sina »Svenska Siare och Skalder», 1:a B. sid. 45:

»Det är skrifvet, icke blott med en glänsande och klangfull latin, utan framför allt med en poetisk inspiration, som, på ett dussin skalder fördelad, vore tillräcklig att fästa dem på Diktens himmel såsom stjärnor af första storleken.»

Dessa verk fulländade Tänkarens *andra utvecklingsmoment*, och ibland de däruti innehållna läror finnas upptäckter af hög vikt i fysiologien, så länge väntande på en adekvat kritik eller ett aktningsfullt antagande, men som nu i detta nya århundrade börjat komma dem till del genom de svenska professorerna G. Retzius och Santesson, österrikaren d:r Max Neuburger m. fl. Sådana läror äro författarens de-

monstration öfver hjärnans[4] lifskraft, och om dess coincidens (sammanfallande) under bildningen med hjärtats systol och diastol (sammandragnings- och utvidgningsrörelse), och efter födseln med lungornas respiration — den sköna anordningen af muscularaktionen, härledd från respirationen, framställande lungornas funktion att fördela och reglera rörelsen genom hela systemet — lagen om serierna och sambandet emellan organerna — samt många andra, hvilkas uppräknande skulle vara oförenligt med de här bestämda gränser, men som sträfva upp emot en rationell psykologi (förnuftig själslära).

III.

Vetenskapen som förberedelse. — En smula om »andeskåderi». — Arten af Swedenborgs filosofi.

Under hela loppet af Swedenborgs bana ända till denna punkt hade hans arbeten växt ut, det ena ur det andra, likasom ett träd, hvars sköna proportioner och förträffliga frukter ställde honom i främsta ledet af vetenskapsmän; men ännu var han dock icke *kristendomens filosof.* I senare år erkände han dessa arbeten såsom en sin förberedelse, och de som bäst känna honom finna väl, att de ej äro någonting mera, fastän en högst viktig sådan, samt att dessa arbetens resultater icke ingå vidare i hans uppenbarelser än ett nytt språks ord i ett äldre språks tankar.

Såsom exempel på den vikt, man i våra dagar tillmäter hans vetenskapliga verk, ej blott som en förberedelse för

---

[4] Hvilken förvånansvärd skarpblick och forskningsförmåga Swedenborg ägde i ett ämne, där man väl mindre skulle vänta det, visar hans digra arbete om *Hjärnan* — efterlämnadt i latinskt manuskript och mer än hundra år senare af den förtjänstfulle D:r R. L. Tafel i London till engelska öfversatt, med belysande noter försedt och utgifvet —, hvilket ådrog sig en betydande uppmärksamhet och erkänsamt recenserades af en sådan facktidning som den engelska »The Brain» (Hjärnan).

Swedenborg själf, utan som af stor betydelse för det allmänna studiet af hans teologiska skrifter, kan här anföras, att *Swedenborg Society* i London på sitt årsmöte den 19 juni 1888 — det 200:de året efter Swedenborgs födelse — med allvarligt betonande häraf beslöt upptaga äfven Swedenborgs vetenskapliga verk som föremål för sin förläggareverksamhet. Då framhölls, hurusom det skedde intet språng ifrån den första afdelningen af Swedenborgs lif och verksamhet till den senare, endast en ordningsenlig öfvergång efter fulländad beredelse.

Senare har bildats en »Vetenskaplig Swedenborgs-Association», som flitigt arbetar på tillgängliggörandet af hans vetenskapliga verk. Detsamma är ock i självfva verket syftet med den af Kungl. Svenska Vetenskapsakademien tillsatta Swedenborgskommittéen, af flere lärda med prof. G. Retzius i spetsen.

Det var år 1745, som han närmade sig de yttersta gränserna af sina filosofiska undersökningar öfver själen, och som han, varnad af en gudomlig syn, öfvergaf sina ofulländade arbeten och världsliga äreställen, för att ägna sig åt det nya ämbete, till hvilket han kallades.

Ifrån sitt assessorsämbete erhöll han ett högst »nådigt» afsked den 12 juni 1747, med bibehållande af halfva lönen som pension.

Den uppmaning, han i den nämnda synen erhöll: »Ät icke så mycket!», och som man ej litet undrat på, var nog endast en på *motsvarighetsspråket* uttryckt varning och afsåg ej ätande i vanlig mening.

Detta var dock ej första gången, som honom förunnades en öppen blick in i den andliga världen. För att ej orda om de glimtar, som han omtalar i sina vetenskapliga verk, syfta vi nu särskildt på den syn, han hade i London år 1743, då Herren visade sig för honom och gaf honom det stora uppdrag, åt hvars utförande han sedan skulle ägna sitt lif. Målet för hans sträfvanden hade länge varit att finna

själen, anden. Han skulle få skåda den, men så, som den ensamt kan ses: ej med det materiella ögat, skärptes detta än så mycket som helst med mikroskopets synglas — *så* kan endast själens *boning* här, kroppen, ses —; nej, utan med andens eget öga, det, med hvilket människan, redan här en medlem af den andliga världen, skall en gång se i denna andliga värld.

Ett det mest upplysande exempel på upplåtandet af detta öga, till skillnad från det naturliga ögat, omtalas i 2 Kon. 6, där det berättas, att profeten Elisas tjänare var mäkta förfärad för den af syriske konungen till profetens tillfångatagande utsända truppstyrkan. På profetens bön till Herren öppnades nu tjänarens ögon, så att han såg den himmelska skyddsvakten omkring dem. Att det ej var de naturliga ögonen, som öppnades, ligger i öppen dag, då det just var dessa, som hade, genom det budskap från den yttre världen de bringade hans själ, satt honom i en sådan förskräckelse. Nej, det är sant, hvad aposteln Paulus säger (1 Kor. 15: 44), vi ha en naturlig kropp och, inom denna, en andlig, vår andes egen organiska form, utrustad med alla sinnen.

»Människan är så skapad, att, under det hon lefver på jorden ibland människorna, hon äfven tillika skulle lefva i himmelen ibland änglarna, och så tvärtom, så att himmelen och jorden skulle vara tillsammans, och göra ett, samt att människorna skulle veta, hvad som finnes i himmelen, och änglarna hvad som finnes i världen; och att människorna, när de gå bort, således skulle öfvergå ifrån Herrens Rike på jorden till Herrens Rike i himlarna, icke såsom till ett annat, utan såsom till detsamma, i hvilket de voro då de lefde i kroppen. Men som människan blifvit så kroppslig, har hon för sig tillslutit himmelen.» *Arcana Coelestia*, n. 1880.

Detta är emellertid ett ämne, som vi ej närmare kunna afhandla i en framställning, som måste inskränka sig mera till uppgifter om fakta. Vi vilja blott anmärka, att fallet

med Swedenborg är väsentligt olika med andra visionärers i alla tider, som haft umgänge med andliga varelser. Hans anspråk är tydligen detta: — icke att han blott såg andar, utan att han verkligen med dem lefde *såsom en ande*, seende alla ting uti andarnes egen värld såsom en af dem, och existerande här i kroppen endast för att begagna den såsom ett redskap att offentliggöra fakta och i en förnuftsenlig form ordna de slutföljder, han från dem härledde.

Det är således på naturen och värdet af dessa slutföljder, som vi våga grunda hela vikten af hans anspråk på vår aktning, och den titel vi tillerkänt honom — icke såsom en ibland de många kristna filosoferna, utan såsom kristna lärans sannskyldige filosof; lika mycket Försynens redskap i denna tid, som Paulus var det i en äldre, och verkande alldeles *detsamma* för tankens nuvarande vanor, som Paulus för sin tids anda, grundad på judaism eller på afgudadyrkan. Vi vilja ej härmed säga, att de skotska och tyska filosofernas systemer hafva med kristendomen ingenting gemensamt; men dessa stå, såsom deras varmaste anhängare lära medgifva, på en från densamma skild grund, och försöket att förena religion och filosofi har aldrig å någondera sidan uppriktigt erkänts för lyckadt. Teologerna hafva tydligen funnit, att icke något filosofiskt system upptagit såsom något *för detsamma väsentligt* den kristna läran om pånyttfödelsen; de enda anspråken af denna natur under loppet af mer än aderton trötta århundraden kunna upptäckas i mystikernas skrifter, — synnerligast i Jakob Böhmes, och hans vältalige tolkares i England, dissenterprästen William Law. De sistnämnda ha nu blifvit *gammalmodiga*, icke därför att problemet någonsin kunde upphöra att sysselsätta människans uppmärksamhet, utan af det fullgiltiga skäl: — att den vetenskap, de omfattade, i många väsentliga punkter stod i strid med vår nuvarande kunskap om tingen, och det mesta, de kunde göra, var att hålla vid lif en allvarlig ande af fromhet och väntan på en kommande

stor utveckling; hvilken man alltjämt hade emotsett. Det bör märkas, att Swedenborg skref efter Newton och Locke, med hvilkas arbeten han var bekant, och ingen af de då lefvande var bättre underrättad om vetenskapens framsteg på sin tid samt den rikare skörd, den för framtiden lofvade; alla de stora problem, som hitintills sysselsatt uppmärksamheten, bragte han punkt för punkt under sin granskning, och hvadhelst af lif eller död i naturen ägde betydenhet, tyckes hafva defilerat förbi honom, likasom djuren bragtes fram för Adam, på det han måtte se hvad han skulle kalla dem.

Sådan var den man, som var bestämd af Försynen att gifva nittonde århundradet filosofiens kristliga utveckling; och här vilja vi söka uppgifva, hvaruti denna består, och hvaruti den *icke* består. En blott dialektik är den visserligen icke; ty hvad är väl på det hela taget en sådan annat än ett logiskt instrument, formadt att så vidt möjligt är försona det själftillräckliga förnuftet med tron, och hvaruti består väl de tyska skolornas otillräcklighet annat än däruti, att den begreppsprocess, medelst hvilken man sökt försona Förnuftet och Ordet, endast förstärkt det förra? Dessutom kan icke den sanna kristna filosofien, till följd af självfva de villkor den fordrar, vara blott och bart en *metod:* den måste, likasom kristendomen själf, vara ett *resultat*, och ett afgörande. Häruti består företrädet af den själsfilosofi, som innehålles i Swedenborgs teologiska verk. Den grupperar *tankarne* kring *böjelserna*, och den förlänar de senare en mäktig kraft både att höja och sänka de förra, så att den pånyttfödda människan, eller den, hvilkens böjelser blifvit renade därigenom att en ren kärlek genomgått dem, varder helt och hållet en annan, *äfven såsom tänkare*, ty hon blifver det barn, som inträdt i Guds rike.

IV.

Swedenborg som siare och teolog.

Denna vink om den verkliga naturen af Swedenborgs filosofi är allt hvad vi här kunna gifva; och nu några ord om de båda stora utvecklingsämnen, hvaruti den förkroppsligas: dessa äro hans *lära om Bibeln* och hans *lära om den andliga världen.* Den förra har aldrig af honom blifvit framställd såsom en uppfunnen allegori, utan — märk väl! — såsom en i sitt slag alldeles ensam gudomlig symbol, *sådan som den högsta visheten blifver, då den andas genom människosjälen, självintelligensen, för ingen del dock blandande sig uti dennas tillägnande af bilder och figurer.* Låtom oss ej vårdslöst läsa dessa uttryck, utan djupt öfverväga dem; ty de skola befinnas stå tillsammans med en stor lag för gemenskapen emellan högre och lägre intelligenser, i korthet sagdt med det underbara faktum, att Ordet är den öppna porten emellan världen och himmelen, hvilka det sammanlänkar medelst en korrespondens (motsvarighet) af tankar och idéer. Detta kan nu bringas till ett *objektivt* bevis medelst vissa stadier af clairvoyance, under det dess subjektiva bevis är uppenbart för alla dem, som veta hvad kristlig erfarenhet är. Men Swedenborgs uppgifter om den andliga världen äro emellertid den första och största svårighet, som hans läsare hafva att möta, och äfven då dessa uppgifter icke helt och hållet misstros, betraktas likheten emellan andliga och naturliga ting såsom någonting stötande. I första rummet är denna likhet endast en skenbar, och tillhör en ytlig bekantskap med hans mening; enär den verkliga likheten icke är *identitetens* eller enahandahetens, utan *korrespondensens* eller motsvarighetens, och härrörande från den universella lag, att idealet är ingenting, icke ens i andliga ting, förrän det finner hvila och form i det reella eller substantiella.

Swedenborg har själf omtalat sin säregna ställning i nu åsyftade afseende. Så säger han i sitt sista stora verk, »Sanna Kristna Religionen», n:r 779 f., om Herrens Andra ankomst och de vid denna *uppenbarade* läror: »Denna Herrens Andra tillkommelse sker genom en människa, för hvilken Han i person uppenbarat Sig, och hvilken Han uppfyllt med Sin Ande, för att undervisa om Nya församlingens läror genom Ordet af Honom.

»Som Herren icke kan uppenbara Sig i person, men likväl förutsagt, att Han skall komma, och upprätta en Ny församling, det Nya Jerusalem, så följer, att Han skall göra det genom en människa, som ej allenast i förståndet kan emottaga denna församlings läror, utan äfven göra dem kända genom trycket. Jag betygar i sanning, att Herren uppenbarat Sig för mig Sin tjänare, och sändt mig till detta värf; att Han därefter öppnat min andes syn och således inlåtit mig i den andliga världen, låtit mig få se himlar och helveten, samt tala med änglar och andar, och det nu beständigt i flera år; likaså att ifrån första dagen jag blef kallad, har jag icke [märk väl!] af någon ängel, utan af Herren allena, då jag läst Ordet, emottagit hvad som angår den Nya församlingens läror.»

Och i Him. o. Helv. n:r 1 vid slutet läses: »Att nu för tiden en sådan omedelbar uppenbarelse uppstår, är emedan det är den, som förstås med Herrens Ankomst.» (Jfr U. U., företalet, samt A. C. 5.)

Vi ha redan häntydt på Swedenborgs förberedelse såsom bestående i hans förstånds matematiska disciplin och hans bekantskap med vetenskaperna; tvänne särskilda kurser, hvilka han gick igenom — den elementära, i hvilken hela naturen betraktas såsom en mekanism, ända till sambandet emellan själ och kropp — och hvad vi skulle kunna kalla den konkreta, som åskådar själen eller den lefvande formen uti naturen; den ena ett studium af de lagar, som sammanbinda kropparnes atomiska delar, från sandkornet

ända upp till firmamentets spridda stjärnor; den andra ett studium af organisationen ifrån kroppens minst lefvande del ända upp till den förnuftiga själen, lefvande i sin fulla ordning medelst inflytelse och motsvarighet. Denna dubbla förberedelsekurs var, hvilket nu väl bör inses, absolut nödvändig, om de andliga lagarne någonsin skulle bli föremål för studium. Och om man äfven ville medgifva, att Swedenborg i ett och annat fall bragt dem under en alltför sträng formel, så är formen här ej annat än ett nödvändigt nät för att uppfånga dessa bevingade tankar, eller snarare konstnärens stationära figur, representerande hans städse lefvande och skiftande mönster; lifvet, den verkliga rörelsen kan ej tecknas, utan blott en fas, en sida eller skiftning däraf, hvarifrån oändlig mångfald och lefvande skönhet kan härledas. Vi anse det således ingalunda såsom någonting förödmjukande för Swedenborg, att då han kommit till sin andliga mannaålder, han likväl ännu var såsom ett barn, hvilket aldrig lämnat sin moder, naturen — att hans »nafvelsträng aldrig blifvit afskuren», såsom Emerson uttrycker det: hade det så varit, skulle vi väl hafva haft en annan stor mystiker, en annan Böhme, Bourignon eller Peter Poiret; men vi skulle ännu hafva väntat på en *Newton för det osynliga världsalltet.*

V.

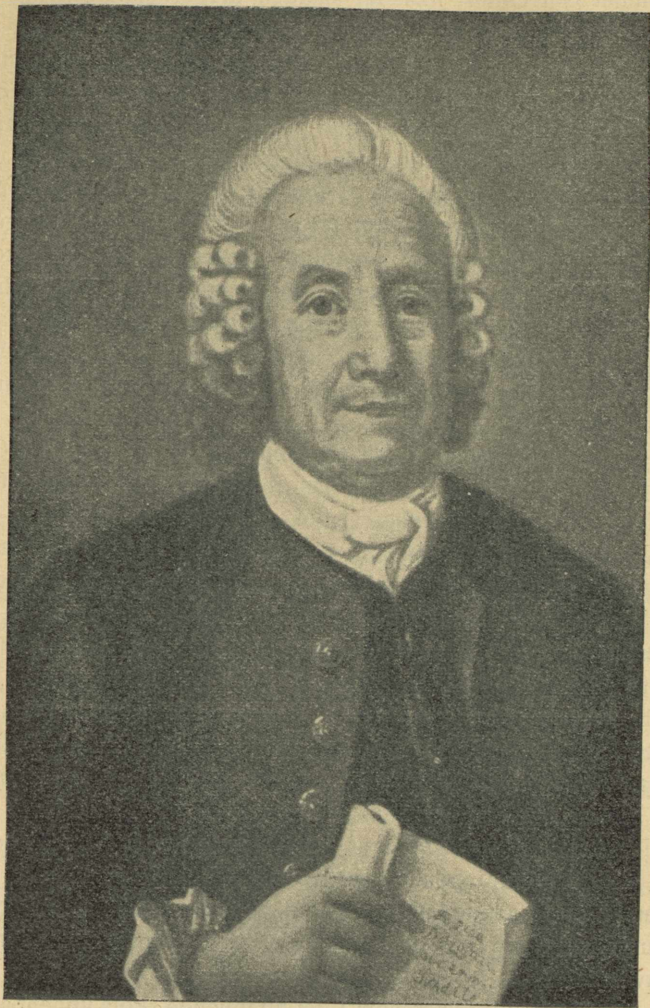
Teologiska skrifter.

Vi ha ej här utrymme att, som vi kunde önska, utveckla dessa häntydningar, icke ens genom att i största korthet ge en öfversikt af massan af hithörande skrifter; men vi kunna likväl ej underlåta att säga några ord om de förnämsta af dessa verk.

Serien börjar med »*Arcana Cœlestia*», »Himmelska Hemligheter», i åtta stora kvartband, utgifna i London ifrån

1749 till 1756. Detta verk (där ord för ord 1:sta och 2:dra Mosebok tolkas till sin invärtes mening, men enligt regeln: Skriften belyst med Skriften, hvarför på visst sätt ljus bredes öfver hela Ordet), ett mönster af litterär metod och precision i språk, är i själfva verket texten för alla dem, som följde däruppå, och är märkligt för det från volym till volym växande djupet af sin mening. Själfva hjärtat af dess innehåll, om vi våga uttrycka så mycket i en sentens, är en psykologisk förklaring af kampen emellan den gudomliga och mänskliga naturen i Frälsarens lif; och det är under loppet af denna utveckling — än uttryckt i termer, tillämpliga på Honom allena, än i den lägre fraseologi som tillhör all kristlig erfarenhet — som Swedenborg har upprullat sin filosofi och fastställt läran om Ordet.

Vi kunna alltså här upprepa, hvad vi redan antydt, att det nämligen är förgäfves att söka någondera af dessa uti de fastställda termerna af en bekännelse; det är en lära, som befriar själen ifrån alla formler, och ju djupare den öfverväges, desto mera förtröstande kan själen taga sin flykt i den rena etern. Termer ha vi visserligen i dessa skrifter, bestämda och skönt konstruerade tankeformer, hvilka äro likasom nästen emellan grenarne, till hvilka de trötta tankarna städse skola återvända för att finna lugn och säkerhet, och detta med allt större tillfredsställelse ju längre de varit på flykt; men Swedenborg skulle väl ha varit den siste af alla teologer att taga endast sådant i betraktande. Att han talar såsom en mästare, är ganska sant, men såsom en sådan, hvilkens beständiga bemödande är att ställa sina lärjungar på samma litterära ståndpunkt som han själf, att mildt locka dem vare sig genom öfvertygelse eller auktoritet, tills de kunna åskåda samma gudomliga ting som han åskådade, mindre på grund af ett prerogativ eller företräde än till följd af den konstitutionella rätt som tillhör alla. Med ett ord, finnes det någon sanning alls uti Swedenborgs uppenbarelser, så består deras öfvervägande värde däruti, att de förena för-

EMANUEL SWEDENBORG.

Efter det porträtt, som hängde i hans sängkammare, nu tillhörigt Nya Kyrkans Akademi, Amerika. »Den bästa bild af Swedenborg.»

ståndet och Ordet; likasom skalden drager ögat och hjärtat till naturen — icke medelst en målad bild eller en mängd ståtliga figurer, som skulle tagas för själfva naturen, utan genom att väcka instinkter och anslå de strängar, *hvilka verkligen sammanknyta dem inom det mänskliga medvetandet.* De äro därföre, för att tala inom gränserna af det kallaste förstånd, *själfva fyllnaden och den sista nödvändigheten för Protestantisk frihet*, ty ingen kyrka kan göra anspråk på dogmatisk myndighet öfver en människa, som en gång varit i besittning af denna nyckel till den Heliga Skrift, och ingen filosofi kan för en sådan ega någon fara. Allt starkare blifver däremot kyrkans *moraliska myndighet*, emedan den sålunda grundar sig på människans förnuft och frihet.

Efter »Arcana» utgaf Swedenborg en liten skrift »Om Yttersta Domen och Babylons förstöring», en annan »Om Hvita Hästen i Uppenbarelsebokens 19 kap.», en tredje om »Jordkloten i vår solvärld och jordkloten i stjärnhimmelen samt deras inbyggare, äfvensom andarne och änglarna där, på grund af hvad som blifvit hördt och sedt»; vidare en summarisk öfversikt af sin ställning i teologisk form, under titel af det »Nya Jerusalem och dess Himmelska Lära» — alla dessa utgifna i London 1758 och, liksom alla andra hans teol. verk, på latin. Till dessa arbeten för sistnämnda år lade han sitt verk »Om Himmelen och dess underbara ting», åtföljdt i samma band af en framställning om Andarnes värld och om Helvetet, allt »på grund af hvad som blifvit hördt och sedt».

Uti inledningen till sistnämnda arbete förekommer följande betecknande uttalande, hviket visar, huru nära frågorna om Bibeln och om den andliga världen sammanhänga med hvarandra.

»De hemligheter, som i det nu följande skola uppenbaras, äro om Himmelen och om Helvetet, och tillika om människans lif efter döden. Församlingens människa känner nu för tiden knappt något om himmelen och om helvetet, ej heller

om sitt lif efter döden, *ehuruväl alla dessa saker förekomma beskrifna i Ordet.* Ja många, som äro födda inom församlingen, förneka dem äfven, sägande i sitt hjärta: Hvem har kommit därifrån och berättat? På det alltså icke ett sådant förnekande, som i synnerhet härskar hos dem som ifrån världen äro visa på många ting, äfven må smitta och fördärfva de till hjärtat enfaldige och de till tron enfaldige, har det blifvit mig gifvet att vara tillsammans med änglarna och att tala med dem såsom en människa med en människa, och jämäl att se de ting som finnas i himlarna, äfvensom de ting som finnas i helvetena, och detta tretton år igenom; alltså att nu beskrifva dem 'på grund af hvad som blifvit sedt och hördt'; förhoppandes att sålunda okunnigheten skall upplysas och otron skingras.

»Att nu för tiden en sådan omedelbar uppenbarelse uppstår, är emedan det är den, som förstås med *Herrens Ankomst.*»

Hvad är nu ofvan nämnda Yttersta dom och Babylons förstöring, hafvande egt rum, som han säger, ibland andarne år 1757? Hvarför följdes nästan ögonblickligen förkunnandet af begynnelsen till en ny tidsålder af franska revolutionens jordskalf[5], och hvarför tog så den rörelse sin början ett sextiotal år senare, hvarigenom denna revolution spred sig från land till land, och på visst sätt fortfarande bäfvar under de gamla kristna kulturstaternas fötter? En fråga, som säkerligen icke i dessa dagar af slutlig dom öfver allting kan besvaras med den föraktliga blick, man i allmänhet hittills ägnat densamma. Hvarför, kunna vi äfven fråga, sammanfaller denna Ordets uppenbarelse med dettas offentliggörande på världens alla kända språk? Denna »Hvita Häst» — hvad är den annat än den fria människoande, det upplysta förnuft, i hvilka den eviga visheten genom tider och nationer uppenbarar sig och, lik en krönt krigare, underkufvar allt hvad som motsätter

[5] Femtio år förut förutsagdt af Swedenborg (se Beskow sid. 128). — Det är rätt märkligt, att denna omstörtning ägde rum ungefär lika lång tid efter domsåret 1757, som Jerusalems förstöring efter Kristi död.

sig dess herravälde? (Upp. 19: 11—16.) Det kan vara lätt att tvifla på en bild, äfven då man beundrar dess skönhet och universalitet; men om nu denna bild intager en bestående plats i Skriftens och människohistoriens stora epos, och framgår i fullkomlig ordning jämte tusende andra, lika stora och universella? Vi kunna blott säga, att dessa äro några af de frågor, dem Swedenborgs läsare måste vara beredd på att möta, och med dessa vinkar om hans mening äro vi långt ifrån att åsyfta något loford; de afse helt enkelt att ersätta en mera utarbetad teckning.

Swedenborg fortsatte sin utveckling af Ordet och den andliga världens lagar under hela den återstående delen af sitt lif — en period utgörande 27 år, räknadt ifrån 1745, då hans andliga syn på allvar öppnades. De verk, som af honom utgåfvos efter de ofvannämnda, voro: »Läran om Herren», »Läran om den Heliga Skrift», »Lefvernesläran enligt Tio Guds bud», »Läran om Tron», »Fortsättning om den Yttersta domen», »Änglavisheten om den Gudomliga Kärleken och Visheten», alla år 1763; »Änglavisheten om den Gudomliga Försynen», 1764; *Apocalypsis Revelata*» (Uppenbarade Uppenbarelseboken), 1766; »Äktenskapliga Kärleken», 1768; »Kort framställning af Läran för Nya Församlingen», 1769 — allesammans i Amsterdam; »Själens och Kroppens gemenskap», i London 1769; samt »Sanna Kristna Religionen», i Amsterdam år 1771.

Sina teol. skrifter *skänkte* han mestadels bort, och hvad *Arcana* beträffar, anslog han den möjliga inkomsten till engelska Sällskapet för Evangelii Utbredande. De öfversättas nu till allt flera språk, äfven asiatiska och afrikanska. Öfver 100,000 exemplar ha blott i Amerika skänkts till präster och teol. studerande.

* * *

För att ge läsaren något begrepp om så att säga hjärtat i det storartade verket *Äktenskapliga Kärleken*, vilja vi

här *intaga* i poetisk omskrifning något af den skildring, Swedenborg där i n:r 42 lämnar af en härlig syn af ett änglapar från guldålderns dagar, såsom vår Atterbom i sin sympatiska framställning om Swedenborg, från estetisk synpunkt, uti första bandet af sina »Svenska Siare och Skalder» (sid. 201 f.) återgifvit den. Det är blott att beklaga, att vi ej kunna införa hela denna himmelska

Syn.

Jag såg åt himlen upp, en morgonstund,
Med klarnadt sinne, åt det klara blå:
Då upplät fästet sig; i trenne hvalf,
Det ena ofvanför det andra, sågs
Dess rund fördelt; på hvarje hvalfvet stod
En särskild änglaflock i skimmerkrets.
Då hördes ett basunskall, och en röst,
Som sade: »Okändt är på jorden nu,
Hvad *äkta kärlek* är; till *din* själ dock
Skall flöda ljus därom, ifrån hans *hem*,
Från tredje himlen själf; så Herren vill!»

Och se! från tredje himlen kom en vagn,
Som sken, liksom af diamant, och drogs
Af fålar, hvita såsom nyfälld snö.
I vagnen satt en ängel, underskön:
Han syntes *en*; men när han närmre kom,
Jag såg, att ängeln var ett änglapar,
Och att i handen hvardera, med smek,
En paradisets turturdufva höll.
De ropte till mig nu, — men *änglars* tal
Är som ett ljufligt sus af löf och våg,
För själens hörsel upplöst i ett språk
Af lena stämmors smältande musik:

»Vi nalkas, vän; men vakta dig, då än
Du jordens dunkla stoftbeklädnad bär,

Att icke sfären af vår himmels eld
Förtär dess trådar med sin öfvermakt!
Och huru vill, inom din arma värld,
Din tunga finna ord för sådan syn?»

Jag svarade: »Väl är jag jordisk blott;
Men Herren gifver kraft, och gifver ord.
Så kommen tveklöst!»

Och med ökad fart
På väg, af morgonröda strimmor bredd,
Det hvita spannets hofvar blänkte tätt,
Tills det framför mig stannade; och se!
En Man i vagnen, med sin Hustru, satt.
Och åter talte de: »Ett evigt band
Förenar oss se'n Gyllne Ålderns dar,
I samma oförgångna ungdomsfröjd;
Dess namn är *Äktenskap:* men oss är sagdt,
Att nu blott *namnet* finns på jorden kvar».

Slutraderna lyda:
»Gack, Siare! och för din jord förtälj,
Hvad himmelsk kärlek i sin skönhet är».

VI.

Huru Swedenborg från filosof blef teolog. Hans eget svar.

I slutnumret af Swedenborgs lilla märkliga, år 1769 i London på latin utgifna och redan 1772 på tyska i Leipzig tryckta skrift *»Om själens och kroppens gemenskap»* yttrar författaren i denna fråga:

»En gång tillfrågades jag, huru jag från filosof blef teolog, och svarade: på samma sätt som fiskare af Herren

blefvo gjorda till lärjungar och apostlar, och att jag äfven ifrån första ungdomen varit en andlig fiskare.

Detta hördt, frågade han, hvad en andlig fiskare vore. Jag genmälde, att 'fiskare' i Ordet i dess andliga mening betecknar en människa, som utforskar och lärer (undervisar om) naturliga sanningar, och sedermera andliga på ett förnuftigt sätt. På tillfrågan, huru detta bevisas, sade jag: Utaf följande ställen i Ordet: ... Es. 19: 5, 8... Hes. 47: 9, 10... Jerem. 16: 16. Däraf är uppenbart, hvarför Herren hade utvalt fiskare till lärjungar, och sagt: *'Kommen efter Mig, och jag skall göra eder till människofiskare'*, Matt. 4: 18, 19; Mark. 1: 16, 17; och till Petrus, sedan han hade fångat en myckenhet fiskar: *'Från detta nu skall du taga människor'*, Luk. 5: 9, 10.

Sedermera bevisade jag ur *Apocalypsis Revelata* (Uppenbarade Uppenbarelseboken) ursprunget till denna beteckning af 'fiskare'; nämligen: emedan 'vatten' betecknar naturliga sanningar, n. 50, 932; likaledes 'flod', n. 409, 932; 'fisk' dem, som äro i naturliga sanningar, n. 405; och däraf 'fiskare' dem, som utforska och undervisa om sanningar.

Dessa saker hörda, upphof frågaren sin röst och sade: Nu kan jag förstå, hvarför Herren hade kallat och utvalt fiskare, att de skulle vara lärjungar, och därför förundrar jag mig icke, att Han äfven kallat och utvalt dig själf, enär, som du sagt, du ifrån första ungdomen varit fiskare i andlig mening, det är, utforskare af naturliga sanningar; att du nu är det af andliga sanningar, är emedan dessa grundas på de förra.

Härtill lade han, emedan han var en man af förnuft, att Herren allena känner, hvem som är skicklig till att förnimma och till att lära de ting, som tillhöra Hans Nya Församling, om någon ibland primaterna (öfverprästerna), eller någon ibland deras drängar. Dessutom, hvilken teolog ibland de kristne har icke förut i gymnasierna studerat filosofien, innan han blifvit invigd till teolog; hvarifrån skulle han eljest hafva förståndighet?

Omsider sade han: Som du blifvit teolog, så yppa för mig, hvilken din teologi är. Jag svarade, att dessa två äro hennes grundsatser: *Att Gud är en, och att Förbindelse finnes mellan människokärlek och tro.* Härtill genmälde han: Hvem förnekar dessa? Jag svarade, att det gör den nutida teologien, skärskådad till det inre.»

VII.

Olika omdömen om mannen.

Det är naturligt, att en man af så enastående och märklig ställning måste bli föremål för stridiga omdömen. Förtalet och misstydningen ha nog sökt smutskasta honom, genom en Kellgren, en Fryxell m. fl. samt deras tanklösa eftersägare, men de tystna allt mer och uppvägas i öfverväldigande grad af hvad många af mänsklighetens store och ädle om honom uttalat, både i hans egen tid och senare. Här kunna vi påminna om en v. Höpken, Thorild, Geijer, Atterbom m. fl. i vårt eget land. Hvad äro en Fryxells smädelser emot en Geijers lugna och mäktiga bevisföring för Swedenborg? Och Geijers samtida prof. G. Knös har vidare skrifvit en den yppersta apologetiska skrift, som finnes, i sina »Försök att utreda några viktiga frågor», som följde på anfallet mot hans »Samtal med mig själf om världen, människan och Gud». Det gamla men osannfärdiga påståendet om Swedenborgs »förryckthet», gång på gång upprepadt, har särskildt, med stöd af Tafels »Documents concerning Swedenborg» (Swedenborg Society, Bloomsbury Street 1, London), del. II. sid. 584 f., blifvit vederlagdt i ett par nyutkomna skrifter: »*Var Swedenborg förryckt?*» och »*Till frågan om Swedenborgs själstillstånd*», Nykyrkliga Bokförlaget, Stockholm 1906.

Om v. Höpken säger v. Beskow (sid. 159 f.): »Vetenskaps-akademiens grundläggare och förste sekreterare, lik-

som Svenska akademiens främste ledamot och Sveriges berömdaste statsman på sin tid, riksrådet grefve *von Höpken*, var en mångårig vän och beundrare af Swedenborg. Antingen man afser Höpkens skarpsinnighet såsom ärendenas ledare, hans djupa och mångsidiga lärdom, hans vidsträckta världs- och människokännedom, eller hans fläckfria karaktär och vandel, så blir hans vitsord af betydenhet. — — Om Swedenborgs personlighet skrifver Höpken [till danske gener. Tuxen, 11 Maj 1772]: 'Jag har icke blott under fyrtiotvå år känt honom, utan var också för någon tid dagligen i hans sällskap. Då man, som jag, länge lefvat i världen och ägt en omfattande verkningskrets, har man ock ägt otaliga tillfällen att lära känna människor, deras dygder och fel, deras starka och svaga sidor. Jag påminner mig dock aldrig att hafva känt en man af mera oföränderligt dygdig karaktär, än Swedenborg, alltid lugn och nöjd, aldrig vresig och gramse, ehuru hans själ ständigt var sysselsatt med upphöjda tankar och spekulationer. Han var en verklig filosof, och lefde såsom sådan. — — — Han var begåfvad med ett särdeles lyckligt snille, med särskildt anlag för hvarje vetenskap, som tillät honom att lysa i alla dem han omfattade. Han var utan motsägelse den lärdaste man i vårt fädernesland; i sin ungdom stor skald; jag äger ännu i mitt förvar latinska dikter af honom, för hvilka Ovidius ej skulle blygts. Under medelåldern var hans latin lätt, smakfull och prydlig; i de senare åren var den likaledes klar, men mindre elegant, sedan han vändt sina tankar åt andliga ämnen. — — — Han röjde allestädes ett sundt omdöme; uppfattade hvarje ämne med klarhet, och uttryckte sig med lätthet. — — — Han må, med eller utan skäl, hvilket jag ej vågar afgöra, klandras att hafva i sina uppenbarelser lämnat ett nog fritt rum åt en lågande inbillningskraft; för egen del har jag intet, hvarpå jag i detta fall kan grunda ett omdöme. Om vår Herre i vår tid tillstädjer vissa personer uppenbarelser eller icke; hvad som tillhör naturen af sådana

uppenbarelser, och huru man skall skilja de sanna från de falska, — i allt sådant äger jag ingen tillräcklig grund, att därpå bygga ett omdöme. Och om vi åter skulle, enligt mänskligt begrepp, jämföra Apokalypsens uppenbarelser med Swedenborgs, så vet jag ej åt hvilketdera slaget företräde borde lämnas.'» Vi tillägga här efter »Den andlige Columbus» följande fortsatta yttrande af von Höpken:

»Men om hans läror kan jag döma; de äro förträffliga, oemotsägliga, de bästa som någosin förkunnats, och som skulle föra till det lyckligaste lif i medborgerligt hänseende. Under det att Swedenborgs lära bildar dygdiga människor och medborgare, söker hon att undertrycka all hänförelse och öfvertro, hvaraf uppkomma så förskräckliga, förargelseväckande och löjliga besynnerligheter.»

Vi anföra vidare efter v. Beskow (sid. 162): »'Jag har ibland sagt till konungen', yttrar Höpken i ett bref [till general Tuxen], 'att om han någonsin ville anlägga en koloni, skulle ingen religion där bättre passa som allmängiltig, än Swedenborgs, och det af dessa tvenne grunder: 1) emedan denna religion mer än någon annan skapar rättskaffens och idoga medborgare, enär den lärer, att gudaktigheten består i lefnaden; och 2) emedan den inger den minsta fruktan för döden, som enligt denna lära blott består i öfvergången från en lägre till en högre utvecklingsgrad. Ja, efter hans grundsatser ser jag i döden icke något mera förfärande, än i ett glas vatten, som jag dricker.'»

Huru högt vår store psalmförfattare ärkebiskop J. O. Wallin — »en talare som ingen», såsom Tegnér kallar honom — satte Swedenborg, framgår af följande lilla pärla till poem:

Swedenborg.

Du talte — och försvann, men är ej från oss skild,
Du lefver, ljusets tolk! Du andas i den lära,
Som från Ditt hjärta flöt så ursprungsren och mild.
Hon kom från ljusets Far till mänskans tröst och ära,

Hon före oss till ljusets hem
Den väg, Du framgick och beredde,
Lik stjärnan, som till Bethlehem,
Så vänlig och så klar, de vises vandring ledde.

VIII.

Anekdoter och berättelser.

Självfva den med Swedenborg samtidige kritiske tyske filosofen Kant har gifvit sitt vitsord för sannfärdigheten af åtminstone ett par af de för öfrigt allmänt bekanta berättelserna om Swedenborgs siarskap. Man kan finna dem på skilda håll, och de böra ej saknas här. Vi anföra dem, såsom de framställas i det förut ofta citerade verket »Den andlige Columbus».

Sommaren 1759 lämnade Swedenborg London för att resa till Stockholm. Vid denna tid lämnade han tre anmärkningsvärda prof på verkligheten af sin siarförmåga, hvilka äro förtjänta af ett kort omnämnande. Immanuel Kant — filosofen — berättar nämligen, att Swedenborg den 19 juli 1759 — en lördag — kommit till Göteborg från England. På aftonen samma dag var han bjuden till en hr Castel; sällskapet utgjorde omkring femton personer. Vid sextiden gick Swedenborg ut, men återvände efter några ögonblick till sällskapet. Blek och upprörd omtalade han nu, att en förskräcklig eldsvåda nyss utbrutit i Stockholm på Södermalm, med tillägget, att elden spridde sig med stor hastighet. Orolig gick han därpå ofta ut, men återvände snart. Härunder omtalade han för de närvarande, att elden redan lagt ett hus i aska, hvilket tillhörde en af hans vänner, hvilken han namngaf, samt att den hotade hans eget. Omkring klockan åtta, sedan han åter varit ute, utropade han glad: »Gud vare lof: Elden är släckt — tredje huset från mitt.» Denna nyhet väckte naturligtvis stor uppståndelse och kom äfven till

landshöfdingen, hvilken skickade bud på Swedenborg, som noga utfrågades. Omständligt beskref denne eldsvådan: huru hon uppkommit, på hvad sätt hon slutat, och huru länge hon fortfarit.

På måndagsmorgonen kom en kurir från Stockholm, hvilken afgått därifrån, medan eldsvådan ännu rasade. I bref, som denne medförde, beskrefs nu eldsvådan alldeles på samma sätt som Swedenborg gjort.

Kant trodde fullkomligt på denna berättelse, hvilkens äkthet han påstår vara noga undersökt och till hvilken en stor del af Stockholms och Göteborgs invånare voro intygande vittnen.

Swedenborgs hus blef, som man lätt kan förstå, snart belägradt af nyfikne, hvilka endast voro ute för att få reda på underverken. Bland dessa var äfven en fru Marteville, änka efter en holländsk ambassadör i Sverige. Hon hade, tycks det, blifvit kräfd på en summa af 25,000 gulden, som hon visste, att hennes aflidne man betalt, ehuru hon ej kunde få rätt på kvittot. Berättelsen härom kom emellertid från hennes man i andra giftet och är bestyrkt af Kant. Berättaren omtalar sin hustrus besök hos Swedenborg, som om hon kommit till honom i sällskap med några andra fruntimmer. Denne emottog dem i en »särdeles vacker trädgård», försedd med ett prydligt lusthus. Förhållandet rörande det försvunna kvittot omtalades omständligt och på »ifrig anhållan» lofvade Swedenborg, att om han i andevärlden sammanträffade med Marteville — hvilken han endast ryktesvis kände — så skulle han göra en förfrågan. »Åtta dagar senare», säger berättaren, »visade sig Marteville för min hustru i en dröm och nämnde för henne ett gömställe i hans arbetsrum, där hon skulle finna icke blott kvittenset utan också en hårnål besatt med tjugu ädelstenar, hvilken ansetts som förlorad. Detta inträffade omkring klockan två på natten. Full af glädje, steg min hustru genast upp och fann det förlorade på utpekadt ställe, hvarefter hon

åter gick och lade sig och sof ända till klockan nio. Vid elfvatiden anmäldes Swedenborg. Min hustru hann ej yttra ett ord, innan han omtalade, att han under den föregående natten sett många andar och bland andra Marteville. Han hade velat inlåta sig i samtal med honom, men han hade ursäktat sig med förklaringen, att han måste gå till sin efterlefvande hustru, för hvilken han hade att upptäcka något viktigt. Detta är den sannfärdiga berättelsen rörande denna sak, i hvilken min hustrus namn inblandats.»

Den nu anförda händelsen inträffade 1761. Samma år beslöt drottning Lovisa Ulrika, hvilkens nyfikenhet otvifvelaktigt väckts dels genom martevilleska saken och dels genom frågor af hennes syster, hertiginnan af Braunschweig, rörande Swedenborg, att tillfredsställa sin nyfikenhet medelst ett samtal med honom själf. Det nedanstående är ett utdrag af en trovärdig berättelse af en kapten Stålhammar, som var tjänstgörande vid hofvet; den är dagtecknad den 13 maj 1788.

»En kort tid efter prinsens af Preussen[6] död kom, så berättar han, Swedenborg till hofvet, där han hade den vanan att regelbundet göra sin uppvaktning. Så snart drottningen märkte honom, ropade hon skämtande:

— 'Nå, herr assessor, har ni träffat min bror?'

Då Swedenborg sade sig ej ha gjort det, tillade hon i samma ton:

— 'Skulle ni göra det, framför min hälsning till honom.'

Åtta dagar därefter infann Swedenborg sig åter på hofvet, men så tidigt, att drottningen ej ännu lämnat det s. k. hvita rummet, där hon var inbegripen i samtal med sin uppvaktning och andra fruntimmer, tillhörande hofcirkeln. Utan att vänta på drottningens ankomst styrde Swedenborg kosan rakt till detta; inkommen, gick han fram till drottningen och hviskade något i hennes öra. Denna blef härvid så häpen, att hon kände sig illamående, och det varade en stund, in-

[6] August Wilhelm, död 1758.

nan hon återhämtat sig, men då detta skett, sade hon, vänd till sin omgifning: *'Endast Gud och min bror kan veta, hvad han just nu sagt mig.'*»

Stålhammar afslutar sin berättelse med att yttra sin åsikt rörande Swedenborg, och hvad han säger i ämnet är också värdt att anföras. »Den enda svaghet hos denne botten-hederlige man var hans tro på andeuppenbarelser, men jag har känt honom i många år och vågar bestämdt påstå, att han var så fullt och fast öfvertygad om verkligheten af sitt ande-umgänge, som jag är, att jag skrifver i detta ögonblick. *Som medborgare och vän var han i hög grad rättskaffens, afskydde allt slags bedrägeri och lefde ett i allo efterdömligt lif.*»

»Det finns måhända», anmärker White[7], »inom hela litteraturen ej några bättre bevis för sanningen af öfversinnliga ting än dessa tre berättelser. Dock, är man ej böjd för att tro sådana saker, fortsätter den djupsinnige författaren, skall man aldrig tro därpå.»

* * *

Efter samma källa anföra vi ännu ett par berättelser. De röra ett par prästmän och förtjäna äfven af annan anledning att läsas:

En svensk prestman, N. Collin, som 1766 gjorde Swedenborg ett besök, säger, att denne då för tiden var ett föremål för mycken uppmärksamhet i hufvudstaden, och att hans utomordentliga karaktär var ett stående samtalsämne. Den åldrige Swedenborg emottog honom mycket vänligt, och sedan de samtalat en lång stund, anhöll Collin som en stor ynnest, att ett möte måtte föranstaltas mellan honom och hans nyligen aflidne broder. Swedenborg invände, att någon samfärdsel mellan denna och den andliga världen ej utan tvingande skäl är medgifven. Då Collin sedermera erkände, att hans önskan härledde sig dels af broderlig öm-

[7] En af Swedenborgs engelska biografer.

het och dels af nyfikenhet att kasta en blick på lifvet efter detta, sades det honom, att detta ej vore nog. »Hade däremot något andligt eller världsligt skäl af tvingande natur förekommit, skulle han (Swedenborg) anhållit om ett sådant möte hos de änglar, som ordna sådana saker.»

Vid ett annat tillfälle gjorde hans fars efterträdare, biskop Hallenius, honom ett besök. Samtalet kom härunder att röra sig omkring predikningar. Härunder yttrade Swedenborg bland annat: »Ni inrycker falska läror i edra.» Vid dessa ord uppmanade biskopen trädgårdsmästaren, från hvilken vi ha denna berättelse, att han skulle gå ut, men Swedenborg befallde honom att stanna kvar. Samtalet fortfor därefter, och båda anförde Skriften såsom stöd för sina påståenden. Vid samtalets slut tadlade Swedenborg biskopen skarpt för girighet och åtskilliga andra orättrådiga handlingar. »Ni har allaredan», slutade han, »beredt en plats åt er i helvetet, men jag förutsäger, att ni några månader härefter kommer att angripas af en svår sjukdom, under hvilken Herren skall söka omvända er. Om ni då öppnar ert hjärta för hans heliga inverkan, skall er omvändelse äga rum. Då detta inträffar, skrif efter mina teologiska arbeten, så skall jag sända er dem.» Hvad Swedenborg förutsagt, inträffade verkligen. Några månader därefter besökte en af Hallenii ämbetsbröder Swedenborg, hvarvid han berättade, att biskopen hade genomgått en mycket svår sjukdom, och att han nu nästan vore återställd och vore en helt och hållet förändrad människa, »hvilken gjorde godt omkring sig och återgaf tre- och fyrafaldt hvad han på orätt sätt åtkommit». Efter den tiden vidgick Hallenius öppet, att i Swedenborgs skrifter låg en den dyrbaraste gåfva till människosläktets välfärd.

* * *

En annan, liten men betydelsefull och fullt sann anekdot må slutligen här få rum. Den rör ett bref till Meto-

dismens fräjdade upphofsman, John Wesley, hvilken hade — måhända i följd af det exemplar af »Sanna Kristna Religionen», hvilket han som gåfva erhållit från Swedenborg — gripits af ett starkt begär att se och samtala med författaren, utan att dock, märk väl, omtala denna önskan för någon. Då erhöll han en dag mot slutet af februari år 1772, just då han uppgjorde turerna för sina respredikanter, en liten biljett. Han öppnade denna och läste med största förvåning följande ord:

»*Sir! Jag har i andevärlden blifvit underrättad, det ni hyser en varm önskan att samtala med mig. Det skulle vara mig särdeles angenämt att få råka er, ifall ni vill göra mig äran af ett besök.*

Emanuel Swedenborg.»

Wesley läste biljetten åter om ett ögonblick, denna gång högt under erkännande, att han hyst en sådan önskan; svarade dock Swedenborg, att han nu vore förhindrad af en tillämnad sex månaders predikotur, men ville efter återkomsten besöka honom. På detta genmälde emellertid Swedenborg, att besöket då komme för sent, emedan han »den 29 mars skulle gå till andevärlden för att aldrig mera återvända». (Andi. Col.). En af Wesleys lärjungar, pastor Smith, som var närvarande då brefvet lästes, blef från den dagen en vän och öppen försvarare af Swedenborgs skrifter (vi ha härvid ej kunnat undgå att tänka på Joh. 1: 35—40), och vi kunna tillägga, att många präster af samma bekännelse sedan följt exemplet.

IX.

Swedenborgs sista dagar.

Om Swedenborgs sista dagar yttrar von Beskow i slutet af sitt minnestal (sid. 224):

»Swedenborg företog sin sista resa till England vid 83

års ålder. Kort före jul år 1771, under vistandet i London, rördes han af slag. Vid ett besök af svenske pastorn Ferelius förde denne samtalet på andliga ämnen och frågade, om icke, enär många trott, att den nya läran endast tillkommit för att bereda sin upphofsman namnkunnighet, han nu, då han skulle lämna världen, ville återkalla densamma, eller någon del däraf. Swedenborg reste sig upp till hälften i sängen, lade handen på bröstet, och sade: 'Så *sant*, som I sen mig här för edra ögon, så *sant* är ock allt hvad jag har skrifvit, och jag hade kunnat säga mer, om det varit mig tillåtet'[8]. Han beredde sig därefter till nattvarden, läste med djup andakt syndabekännelsen, och undfick det heliga sakramentet. Han återställdes till hälsan, men förbättringen blef af kort varaktighet. En månad före sin bortgång föresade han sin dödsdag [man jämföre ofvanstående bref till Wesley], som inträffade den 29 mars 1772. Det var en söndag, liksom hans födelsedag varit. På morgonen frågade han de närvarande, hvad tiden led, hvarpå de svarade: 'klockan är fem'. — 'Det är väl', tillade han, 'jag tackar er, Gud skall välsigna er.' Vid dessa ord nedsjönk hans hufvud, och hans ande uppsteg till de rymder, hvilka redan i detta lif voro dess rätta hemland.»

Hans jordiska kvarlefvor finnas förvarade i ett hvalf i Svenska kyrkan vid Prince's square i London. År 1857 lät »en af hans engelska beundrare» uppsätta på den inre södra kyrkväggen ett par minnestaflor af marmor med inskrifter på både engelska och svenska, såsom vi själfva haft nöjet iakttaga.

---

[8] Man har med ett lätt begripligt intresse, stundom ej utan bisyfte, frågat, hvad han härmed menat. Svaret ligger nog i det för honom själf skrifna, men nu icke allenast på latin utan ock på engelska utgifna stora *Diarium* (dagbok). Klart bör i hvarje fall vara, att han aldrig kunnat åsyfta något, som motsade hvad han i skrift utgifvit.

X.

Swedenborgs Stockholmshem. Utmärkelser och minnen.

Aldrig glömma vi de känslor af andaktsfull vördnad, med hvilka vi i midten af 1860-talet för första gången beträdde den plats, där Swedenborg de senare årtiondena af sitt lif hade sitt hem, vid Hornsgatan i Stockholm. Då fanns ännu bostadshuset välbehållet kvar, och den ännu rätt stora trädgården, till hvilken, midt för bostaden med dess fria plan framför, ledde en trädgårdsport eller grindar. I andra ändan af den rätt långa gången såg man mellan träden hans mycket omtalade lusthus. I bostadshuset voro vi inne och sågo både nere och uppe, huru en af 1700-talets finaste män hade det. Lusthuset var ock ännu rätt väl bibehållet, och man fick där skrifva in sitt namn i en bok. I det lilla fondrummet med sin uppgång till loftet voro vi ock inne. Allt var så nytt då ännu för oss, och det var sommar. Är det då att undra på, att heliga känslor intogo sinnet?

Det var i det lusthuset, hvilket synes ha blifvit byggdt först 1767, han nog hvälfde höga tankar och fick skåda mången himmelsk syn — ehuru visserligen denna andliga synförmåga ej var, såsom man oriktigt förmenat, bunden vid denna lilla behagliga trädgårdsbyggnad eller vid någon byggnad eller plats. Det var kanske ock där, eller i den märkvärdiga labyrint han hade inrättat, som Swedenborg visade den unga flickan, som begärde att få se en ängel, hvad hon begärde, genom att draga upp rullgardinen framför en spegel, så att hon fick se sig själf. Flickan var historieskrifvaren Fryxells farmors mor, och han har själf omtalat den vackra berättelsen, som af Snoilsky omsatts i poetisk form.

Det var således i det nämnda boningshuset den gamle vise bodde och i hvars spisel han kokade sitt kaffe, en dryck, som han skall ha älskat så mycket, såsom hans memoarförfattare och vän Robsahm omtalat. — Dessa intressanta memoarer fin-

Swedenborgs boningshus, Hornsgatan 43, Stockholm.
(Kort före rifningen.)

nas intagna i Skandinavisk Nykyrktidning 1876. Dock ha vi anledning misstänka, att man gjort väl mycket både af hans kaffedrickning och påstådda snusning. En gång, för länge sedan (1882), då vi jämte en engelsman hade att i Kungl. Vetenskapsakademiens bibliotek granska vissa af hans många efterlämnade manuskript och på dem funno några bruna fläckar, läto vi en sakkunnig undersöka, om det kunde vara märken efter kaffe eller snus, men fingo det svar, att sådant ej kunde afgöras.

I detta sitt trefliga hem tog nu Swedenborg emot de många besök, som han, såsom kändt och begripligt är, fick, men vid hvilka, då de besökande voro fruntimmer, han alltid skall ha haft någon af sitt trädgårdsfolk tillstädes.

Huru patriarkaliskt måtte icke där ha tillgått. Husbon-

Swedenborgs lusthus på Skansen.

den själf älskade sin trädgård, och i nämnda folk, som höll så innerligt af honom, hade han nitiska och trogna biträden.

Men det var ju långa tider Swedenborg vistades i utlandet för att utföra sin viktiga mission och låta trycka sina böcker. Ej så litet var han dock hemma. Och tror man, att han då var blott hänvänd åt andliga ämnen och saknade sinne för borgerliga och fosterländska? Ingalunda. Den man, som lärt, att fosterlandet är en nästa i högre grad än den enskilde, han visade äfven i praktiken, att han satte fäderneslandets intressen högt. I praktiken visade han ock, att det är sant, att när sinnet är upplyst inifrån, ser det så mycket

bättre äfven de yttre tingen. Swedenborgs blick för praktiska värf förblef under den senare perioden af hans bana lika ofördunklad och skarp — kanske snarare mera skärpt. Så deltog han i riksdagen 1761 och framkom särskildt med ett betänkande i finansfrågan, om hvilket en von Höpken uttalar sig högst lofordande. (Se Beskow sid. 213).

Men då vi näppeligen på svenska ha något liknande, vilja vi utfylla denna punkt och ge åt offentligheten, hvad pastor James Hyde (London) i tidningen »Morning Light» för den 14 mars innev. år (1906) efter d:r Tafels »Dokumenter» sammanfört. Han uppräknar ett memorial till riksdagen år 1755, fyra sådana år 1760 samt två under år 1761, »och dessa äro tecken till stor verksamhet i timliga angelägenheter». »I sanning», tillägger han, »det finnes ingen mera talande vederläggning af den vanliga inbillningen rörande Swedenborgs tillstånd än det faktum, att han *icke* ägnade de återstående åren af sitt lif uteslutande åt sin stora [andliga] mission.» Men han uppräknar ännu mera som bevis härför. Han omtalar en artikel, tryckt i Kungl. Vetenskapsakademiens förhandlingar 1763, och nämner, att han år 1771, således året näst före sin bortgång ur tiden, utgaf i Uppsala en storligen utvidgad och reviderad upplaga af sitt lilla verk om svenska myntet, som första gången trycktes år 1722.

Gift var Swedenborg aldrig, men han var en gång förlofvad med en dotter till den store mekanikern Polhem, hvilkens värderade medhjälpare han ju en tid var. — Det var vid tiden för Karl XII:s krig med Norge, då Swedenborg genom sitt mekaniska snille förskaffade en del krigsfartyg öfver land från Strömstad till Idefjorden nedanför Fredrikshald. — Den unga kvinnan, ej fullt visst att det var Emerentia Polhem, hade gifvit sitt hjärta åt en annan, till Swedenborgs stora sorg. Och sedan förblef han ungkarl. Och för hans senare värf hade detta nog sin stora betydelse, då han måste vistas så mycket på främmande mark, än här, än där.

Men huru högt satte han icke äktenskapet. En anekdot är ock, att han i den andliga världen skall ha sett sin till-

kommande maka, här den grefvinna Gyllenborg, som skref det beundransvärda, om lika mycken fromhet som skriftkännedom vittnande stora verket »Marias bästa del». Sin förutvarande trolofvade träffade han ock i den världen, och han omtalade för hennes döttrar, att han kunde samtala med henne så ofta han ville. (Worcester, sid. 72.)

Så troget han än arbetade här, längtade han dock till sitt eviga hem och sade mot slutet, att om han visste, att Herren dagen därpå skulle kalla honom, skulle han ställa till en jubelfest.

Hans gamla bostad finnes nu endast i bild. Vid den stora världsutställningen för ett par år sedan i S:t Louis, Amerika, var den efterbildad och utgjorde en samlingsplats för intresserade från all världen. Lusthuset har fått en värdig plats på Skansen och är ett riktigt litet Swedenborgsmuseum, hvilket gärna besökes af främlingar, och äfven af Stockholmare, då där är så lugnt och fridfullt.

* * *

Den 7 oktober 1772 höll Bergsrådet Sandel å Riddarhuset i Stockholm ett storartadt minnestal öfver sin förre kollegiekamrat, den då europeiskt ryktbare vetenskapsmannen Swedenborg. Han hade funnit i dennes papper och anförde följande värdiga

Lefnadsregler:

Den första: att flitigt läsa och öfverväga Guds ord.
Den andra: att vara nöjd med Guds Försyn och skickelse.
Den tredje: att iakttaga anständighet och samvetsrenhet.
Den fjärde: att lyda hvad befalldt är, bevaka troget sitt ämbete och sina sysslor, samt äfven dessutom göra nytta i det allmänna.

* * *

Swedenborg var ledamot af flera lärda samfund, äfven af kejserliga Vetenskapsakademien i Petersburg.

År 1858 präglade Svenska Akademien öfver honom en minnespenning och höll dess sekreterare, baron Bernh. von Beskow, det förtjänstfulla minnestal (på öfver 160 sidor), som vi här ofta åberopat. Kungl. Vetenskapsakademien, hvars

medlem han blef 1741, har ock präglat en minnespenning öfver honom, hvarjämte man å Järnkontorets hus i Stockholm finner hans medaljong bredvid andra stormäns å det området.

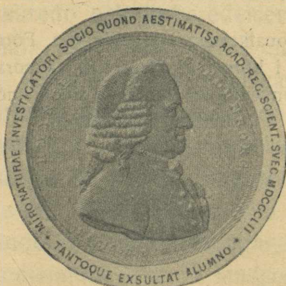
Nyligen har man från mer än ett håll föreslagit att resa hans staty i hufvudstaden, där å Söder redan en vacker gata bär hans namn. Särskildt märkligt är, att äfven en teologie docent framställt ett sådant förslag.

Den 29 januari 1888, då det 200-åriga minnet af Swedenborgs födelse på flera sätt högtidlighölls i Stockholm, uppsattes där å de nya, ståtliga husen på den plats (Hornsg. 43—45), där hans hem åren 1743—1772 var, en i järn gjuten medaljong-minnestafla öfver honom. Där finner man uti inskriften äfven, från ett af hans verk, de orden på latin: »Komma skall den tid, då det skall bli upplysning». Har icke denna tid redan börjat gry?

Svenska Akademiens minnespenning.

Kungl. Vetenskapsakademiens minnespenning.

Nykyrkliga nationalkyrkan i Washington, Förenta Staternas hufvudstad, i hörnet af 16:de och Corcoran-gatorna. Generalkonventionen höll där sitt årsmöte 1904 (i hvilket utg. deltog).

ANDRA DELEN.

NYA KYRKAN.

Historisk öfverblick.

Ej långt efter Swedenborgs gång ur tiden organiserade sig vännerna af de läror, han fått bringa till världen, till yttre samfund såväl i England som i Amerika, i hvilka båda land yttre hinder ej lågo i vägen.

Hos oss i Sverige förenade man sig visserligen, men mera enskildt. Ty först omkring hundra år senare var friheten så stor, att man ägde rätt att bilda af staten erkända församlingar. När år 1873 en så fri dissenterförfattning utkom, hade genom inflytelse af Swedenborgs skrifter, hvilka vunnit allt större spridning, ganska många i olika delar af Sverige intresserats och voro färdiga att ansluta sig till det redan följande år, 1874, bildade och ännu bestående *Sällskapet Nya Kyrkans Bekännare.* Detta, som självt var af privat natur, hade dock till uppgift att verka för bildandet af statserkända nykyrkliga församlingar.

Småningom skredo ock förberedelserna framåt för vinnandet af detta mål. Så tillkom den i maj 1887 af Kungl. Majestät erkända »Nya Kyrkans Svenska församling». Under förberedelsearbetet afsöndrade sig en liten grupp, med någon skiljaktig mening i fråga om organisationsformen, sökte och erhöll erkännande ett par år tidigare. Däraf det kända förhållandet, att vi i Sverige ha två af staten erkända, af hvarandra oberoende nykyrkförsamlingar, båda i hufvudstaden, men med medlemmar äfven i landsorten.

Hvad beträffar »Svenska församlingen», den af förenämnda sällskap stiftade, har hon medlemmar eller grupper i många

delar af landet. »*Nykyrkliga Samfundet i Göteborg*», som existerar sedan den 5 nov. 1883 och gör gemensam sak med denna församling, upprätthåller egen ordnad gudstjänstlig verksamhet.

I följd af den i landsorten länge och delvis lifligt bedrifna missionsverksamheten har under årens lopp ett icke litet antal fått göra bekantskap med Nya kyrkans läror. Men man gör sig dock skyldig till en missuppfattning, när man anser *några* andra tillhöra den *statserkända* nykyrkliga organisationen än de, som *utträdt* ur statskyrkan och sedan blifvit inskrifna i den ena eller andra af de två nykyrkliga församlingarna. Antalet sådana är, af delvis lätt insedda skäl, mycket färre än de för läran mer eller mindre intresserade.

I gamla tider hörde till den senare klassen ganska många af statskyrkans präster, bland dem äfven biskopar, såsom *Sven Lundblad* i Skara stift m. fl., och ännu i dag torde antalet vara större än man anar. Bland Swedenborgs personliga vänner voro lektorerna i Göteborg teol. doktorerna *Beyer* och *Rosén*, hvilka blefvo förföljda för sina åsikter, men, särskildt den förstnämnde, gjorde mycket för att bekantgöra och tillvinna läran aktning. En af de väldigaste förkämparne var den kände prästmannen *Tybeck*, af Strängnes stift, i första tredjedelen af 18-hundratalet, hvilken visserligen lät afsätta sig (15 april 1818), men blott för att desto kraftigare predika dessa läror. Han gick ur tiden den 28 jan. 1837 i en ålder af 87 år. Att vår store historieskrifvare *E. G. Geijer*, af självfve Tegnér ifrågasatt till biskop, också delade samma uppfattning, är förut omtaladt.

* * *

I England var det flera framstående statskyrkliga präster, som gjorde sig till talmän för dessa läror. Den kanske märkligaste var kyrkoherden i Manchester *John Clowes*, född i Manchester 20 okt. 1743, död 29 maj 1831, således delvis samtidig med Swedenborg. Genom tal och skrift samt en apostolisk lefnad verkade denne otroligt mycket för

desamma. En mängd samfund eller församlingar växte upp omkring Manchester, och de nykyrkliga bilda i nejden den dag nu är en enda »refva» af släktingar. Såsom han, har näppeligen någon vittnat om Herrens »*Gudomliga Mänsklighet*», sedan han själf i en strålande syn fått se de orden på latin och i Swedenborgs skrifter läst därom (år 1773). Outtröttlig var han sedan att predika denna den största af alla sanningar, förebildad af den »*kostligaste pärlan*».

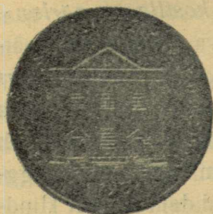
Den egentlige grundläggaren af Nya Kyrkan som särskild organisation i England, år 1787, var dock *Robert Hindmarsh,* född 8 nov. 1759, död 2 januari 1835. Första ordinationen ägde rum 1 juni 1788, då James Hindmarsh och Samuel Smith infördes i prästämbetet genom högerhandpåläggning af tolf medlemmar af samfundet, bland dem Robert Hindmarsh såsom »ordförande». Första Generalkonferensen hölls i London 13—17 april 1789.

Motsvarande ställning som Robert Hindmarsh i England, intog i Amerika Rev. *John Hargrove.* Född i Irland 1750, utvandrade han till Amerika 1769 och ordinerades till predikant i Metodistkyrkan 1795. År 1798 i juni tog han afsked och blef samma år, den 8 juli, ordinerad af det lilla Nykyrkliga samfundet i Baltimore samt var till 1812 enda nykyrkprästen i Amerika. Han var första presidenten för Generalkonventionen och var tio gånger omvald som sådan. »Från honom som första källan hafva alla prästordinationer i Nya kyrkan i Amerika härledts» (»Annals of the N. Ch.»). Han kallades ur tiden 6 dec. 1839.

Öfverallt i världen finnas nu vänner af Nya kyrkan; i Danmark och Schweiz, och på sätt och vis äfven i Tyskland, i Österrike, Ungern och Frankrike med ordnad presterlig verksamhet. Äfvenså i Port Natal (Durban) och på Mauritius i Afrika. Och det är endast en tidsfråga, när de nuvarande s. k. »hedniska» folken i Asien och Afrika skola öppna sina portar för henne. Litteraturen har redan, som sagdt, börjat öfversättas till arabiska samt något indiskt språk och således göras tillgänglig för hundratals millioner afrikaner och asiater.

* * *
*

Minnespenning öfver äldsta Nykyrkliga templet i världen, Birmingham, England, invigdt 19 juni 1791.

Första Nykyrkliga templet i Philadelphia, Amerika, invigdt 1 jan. 1817. (*Äldsta* Nykyrkliga templet i Amerika, i Baltimore, invigdes 2 jan. 1800.)

Att kyrkan ej växer mera och fortare i de kristna landen, därtill äro skälen många, i allmänhet desamma som gjorde, att kristendomen ej växte mycket bland judarna, utan i stället bland hedningarna. Något »proselytmakeri», »med lock och pock», får ej heller förekomma i Nya kyrkan, då hon dels har så stora kraf på lifvet och dels är så öm om andras frihet, att det heliga ej må kränkas, utan människor hellre må stå utanför här, än våldföra sig därpå och därigenom tillskynda sig själfva skada. *Hon vet, att hon har tid att vänta.*

Emellertid är hennes inflytande genom skrifterna alldeles oerhördt, direkt, eller mest, indirekt, och knappt någon undgår det. Redan den bekante amerikanske författaren Emerson sade, att det var som om dessa idéer låge i luften. Det lilla yttre antalet må därföre ej bedraga någon till underskattande af hennes betydelse i världen.

Likväl kan det vara af intresse till sist att få del af följande siffer-uppgifter beträffande *England* och *Amerika.*

Statistik för 1905.

England.

I den officiella redogörelsen (»*Minutes*») för *Nya Kyrkans Generalkonferens* år 1905 anföras följande slutsiffror:

Antalet	*samfund* eller församlingar	68.
	(Däraf 9 i London.)	
»	*inregistrerade medlemmar* (äldre)	6,517.
»	»*yngre*» *medlemmar* (»juniorer»)	943.
»	*söndagsskolbarn*	7,910.
»	*Enstaka* (»*isolerade*») *nykyrkvänner*	926.

Amerika.

I den officiella redogörelsen (»*Journal*») för *Nya Jerusalems Generalkonvention* i Amerikas Förenta stater 1905 lämnas följande uppgifter:

Antalet	*associationer* eller »stift»........................		20.
	(Däraf Canada 1.)		
Antalet	*samfund* inom associationerna tillsammans		103.
	(Däraf i Canada 5 och i »Tyska synoden» 12).		
Antalet	präster i associationerna........................	91	= 105.
»	andra präster i förbindelse med Generalkonventionen................................	14	
»	bemyndigade kandidater och predikanter		11.
»	medlemmar (äldre)		6,623.
»	representanter i Generalkonventionen:		
	prästerliga	105	= 269.
	delegerade...	164	
»	i söndagsskolorna (lärarne inbegripna)		3,788.

Anm. I ofvan anförda medlemstal äro ej inbegripna alla, som i landet tro på Nya kyrkans läror, »ibland hvilka finnas åtskilliga tusen, som i följd af isolering med hänsyn till hemvist icke äro förbundna med kyrkans organiserade samfund».

Dessutom är att märka, att utom de nämnda kyrkorepresentationerna i England och Amerika finnes en organisation: »*General-kyrkan*», som torde räkna bortåt tusen medlemmar i Amerika och England, med centralpunkt i *Bryn Athyn*, någon timmas järnvägsfärd utanför Philadelphia i Amerika, och där »Nya kyrkans akademi», med präktiga undervisnings- och uppfostringsanstalter, har sitt säte.

För utbildande af präster har »Generalkonferensen» i England ett »College» i London, och »Generalkonventionen» i Amerika en »Teologisk skola» i Cambridge invid Boston. Dessutom är att nämna »Urbana-universitetet» i Ohio, ehuru mera för allmän bildning.

* * *

Institutioner för bokspridning.

Redan på 1700-talet började nykyrklig litteratur spridas, närmast Swedenborgs egna skrifter, men äfven andra på olika språk. Från så tidigt datum finnas nykyrkliga skrifter äfven på svenska, ehuru dessa trycktes i Danmark, dock äfven i Stockholm (1797). Med 1801 började den kände öfversättaren och boktryckaren Carl Deleen i Stockholm att utgifva skrifterna där.

I England stiftades i London *Swedenborg Society*, »Brittiska och utländska Swedenborgssällskapet», den 26 febr. 1810, således endast sex år efter Brittiska och utländska Bibelsällskapet, i hvars fotspår det trädde för att sprida kunskapen om Bibelns invärtes mening och allt hvad därtill hör.

I Amerika finnes en motsvarande institution. Eller snarare, i båda landen finnes en mängd institutioner för spridning af nykyrklig litteratur.

I Sverige ha funnits flera bokspridningscentra. I slutet af 1850-talet bildades ett lifaktigt sällskap för sådant syfte i Kristianstad. År 1891 stiftades *Nykyrkliga Bokförlaget* i Stockholm, och där har sedan större delen af nykyrklig förlagsverksamhet koncentrerats.

HVAD LÄR EGENTLIGEN NYA KYRKAN?

INLEDNING.

(Upp. 21: 1—8.)

NYA KYRKAN, »Nya Jerusalems» eller Herrens Andra Ankomsts kyrka, är »*Ny*», ty hon grundas på en *ny princip*, tron på Herrens Andra ankomst såsom ett fullbordadt faktum, liksom den Första Kristna kyrkan var, gent emot den Judiska, ny genom sin tro på Kristi ankomst såsom en fullbordad verklighet. Herrens Andra ankomst innebär Ordets upplåtande och erkännandet af Honom såsom den *ende* Guden, hvilken omätliga innebörd omfattar allt: »Si, *jag* gör *alla* ting *nya*» (Upp. 21: 5). En *sekt*, som Nya kyrkan ofta oriktigt kallas, betonar en eller annan lärosats; men hon är, i kraft af sin utgångspunkt, till *alla* sina delar *ny* och i fullaste mening en ny *kyrka*.

Hvad i efterföljande utkast (en utvidgad bearbetning efter ett par förut befintliga) mera antydningsvis säges, finnes på ett med *Ordet* och *förnuftet* öfverensstämmande sätt fullt bevisadt i de i första delen anförda, af Herren genom Swedenborg åt världen skänkta skrifter, af hvilka flera äro specialverk öfver olika läropunkter.

Grundläror.

Allmän öfverblick.

»De enskilda delarna af tron å människans sida äro:

1. Att Gud är *en*, och att i Honom finnes Gudomlig Treenhet, samt att Han är Herren Gud Frälsaren Jesus Kristus.

2. Att den saliggörande Tron är att tro på Honom.

3. Att det onda bör undflys, emedan det är djäfvulens [det är: helvetets] och af djäfvulen.

4. Att det goda bör göras, emedan det är Guds och af Gud.

5. Och att detta måste göras af människan såsom af henne själf, men att hon bör tro, att det är af Herren hos henne och genom henne.

De två första styckena tillhöra Tron, de två senare Människokärleken; och det femte tillhör Förbindelsen emellan människokärleken och tron, och således emellan Herren och människan.» (Kort framställning af Läran n. 117).

De härunder inbegripna lärosatser skola nu i tolf hufvudpunkter förklaras:

I. Treheten i Herren.

(Joh. 1: 1—18; 14: 4—11.)

Den Nya Kyrkans grundlära är: *Att Gud är en,* i väsen och i person, och att denne Gud är Herren Jesus Kristus. Han är det enda gudomliga väsendet och den ende gudomlige personen, alltså icke en bland tre personer, utan den *ene, ende Guden.* Han är Gud själf, uppenbarad i köttet. Den evige Fadern är själfva gudomen i Honom, Hans gudomliga människoväsen kallas Guds Son, och Hans egen utgående sfär af gudomlig kärlek och vishet är den Helige Ande (Joh. 20: 22). Han är all godhets enda källa; Han är »vägen, sanningen och lifvet», Han har »all makt i himmelen och på jorden», Han är Jehovah Gud, och därför är Han det enda Väsen, hvilket vi böra ägna gudomlig dyrkan och tillbedjan; ty »i Honom bor», såsom Paulus säger, »gudomens hela fullhet lekamligen» (Kol. 2: 9). I Honom finnes således den gudomliga treheten: Fader, Son och Helig Ande. Han är den osynlige Guden, lekamligen och synligt uppenbarad i Jesus Kristus; att känna Honom är därföre att känna Fadern; att se Honom är att se Fadern; att tro på Honom är att tro på Fadern och att tillbedja Honom är att tillbedja Fadern, ty »Han och Fadern äro Ett», en enda gudomlig person, »likasom själen och kroppen utgöra en enda människa». (Jfr Athan. Symb.)

II. Återlösningen.

(Luk. 15: 1—31.)

Jehovah uppenbarade sig under människoskepnad i Herren Jesus Kristus för att återlösa och frälsa människosläktet. Han kom för att »frälsa sitt folk från deras synder» (Matt. 1: 21), för att öfvervinna helvetets makt och för att befria människorna från helvetets herravälde. Han kom icke för att blidka en vredgad Gud, ty Han är själf den Ende Guden — och »Gud är kärleken». Han kom icke för att förlika Fadern med oss, ty Han är själf *Evighets-Fadern* och *Frids-fursten* (Es. 9: 6); men Han kom för att förlika oss med sig själf (2 Kor. 5: 19). — Man minnes ju, att den som mötte den »förlorade sonen» var dennes *egen* fader (Luk. 15).

I gångna tider hade Herren uppenbarat sig igenom änglar som medel (t. ex. för Abraham); men som »himlarna icke äro rena inför Gud» (Job 15: 15), så kunde Han slutligen ej vinna sina frälsande syften genom dessa medel, utan beredde, enligt sin vishets lagar, ett *absolut fullkomligt* uppenbarelsemedel i den människonatur, Han ikläddе sig och efter hand »förhärligade» eller gjorde absolut gudomlig. Det var denna människonatur (och ej en son af evighet), som kallades »Guds son», såsom man ser af ängelns ord till Maria: »*Det af dig födda Heliga* skall kallas Guds Son» (Luk. 1: 35).

Jehovah Gud kom dessutom för att uppenbara Sanningen och för att upprätta den himmelska sanningens rike. Herren säger nämligen: »*Därtill är jag född, och därtill har jag kommit i världen, att jag skall vittna för sanningen*» (Joh. 18: 37). Han kom för att öppna de andligen blindas ögon genom att uppenbara sig själf som »världens ljus», samt för att uppväcka de andligen döde genom att uppenbara sig själf som »uppståndelsen och lifvet». Han kom för att »söka och att frälsa det som var förtappadt», för att

kalla det förtappade människosläktet till omvändelse samt för att ingjuta nytt lif i dess hjärta och nytt ljus i dess förstånd.

Jehovah Gud, det är Herren, antog vår natur, i dess fallna tillstånd (villkoret för att Han skulle kunna frestas), för att utföra återlösningens verk. Han stred emot och underkufvade helvetets makt med hjälp af sitt gudomliga väsen, och Han blef därföre »frestad i alla ting, likasom vi, dock utan synd» (Ebr. 4: 15). Genom frestelser och seger öfver dessa härliggjorde Han sitt mänskliga väsen och gjorde det gudomligt. »Hans lidande på korset var den sista frestelsen och den fulla segern» (H. L. 293). I Hans gudomliga människoväsen »bor gudomens hela fullhet», och förmedelst detta hafva vi tillträde till den oändliga gudomen, och därigenom är Han den *nya* och *lefvande vägen* till Fadern. Sålunda böra vi förstå meningen af Herrens ord: »*Ingen kommer till Fadern utan genom mig*» (Joh. 14: 6).

III. **Ånger (bättring) och syndaförlåtelse.**

(Luk. 18: 1—14; 19: 1—10.)

Människan ärfver fallenhet till alla slags ondskor, och när hon med vilja gör något, som hon vet vara ondt, då syndar hon mot Herren. *Ånger* består däruti, att man rannsakar sig själf för att känna sina synder, att man bekänner dem för Herren, bönfaller hos Honom om kraft till att strida emot dem och således begynner ett nytt lefverne. Synderna tillgifvas i samma grad, som de aflägsnas, och detta sker så mycket som man genom ett nytt lefverne lär sig att sky dem, därföre att de strida mot Herrens bud och föra till helvetet. Utan ånger och bättring finnes ingen syndaförlåtelse, och utan syndaförlåtelse, eller syndaaflägsnande, ingen frälsning.

IV. **Pånyttfödelsen**

(Joh. 3: 1—21; 1 Mos. 1.)

är ett framåtskridande verk. Den begynner med ångerns och bättringens gärningar samt fortsättes genom hela vårt jordiska lif och fullkomnas sedan i all evighet, ty i himme-

len gå de frälsta beständigt framåt i visdom och kärlek till Gud, hvarigenom de i samma grad ernå en allt högre och högre salighet. Men »utan att en varder född på nytt, kan han icke se Guds rike» (Joh. 3: 3). Pånyttfödelsen är närmast den invärtes människans *nya födelse:* »Icke af blod, icke heller af kötts vilja, icke heller af mans vilja, utan af Gud» (Joh. 1: 13). Vid pånyttfödelsen viker själf- och världskärleken undan för kärleken till Gud och nästan, och därefter blir den naturliga människan andlig. Detta stora verk utföres af Herren allena genom de gudomliga sanningarnas tillhjälp, när människan erkänner och åtlyder dem. Vid pånyttfödelsen är människan således icke *overksam*, utan tvärtom *verksam*. Såvida Herren skall kunna inplanta det goda hos människan, så måste hon undfly det onda; och för att Han skall kunna upplysa oss om sanningarna, måste vi mottaga dem och undfly de mot dem stridande falskheterna; och för att Han skall blifva i stånd att hos oss ingjuta kärlek till Sig och till vår nästa, måste vi försaka själf- och världskärleken.

V. **Förnuft och Frihet.**

(Matt. 25: 13—30.(

Herren gifver beständigt åt människan — tillsammans med lifvet — *förnuft* och *fri vilja*, på det att vi alla måtte kunna blifva pånyttfödda. Alla, som skola komma till himmelen, måste ledas dit *af fri vilja och i enlighet med förnuftet.* I kraft af förnuftet har människan förmåga att skilja mellan rätt och orätt, sant och falskt; i kraft af den fria viljan har hon förmåga att vända sig till Herren och blifva ledd till himmelen, eller vända sig bort från Herren och därigenom sjunka ner i helvetet.

VI. **Människokärlek, Tro och Goda gärningar.**

(Luk. 10: 25—37.)

Människan blifver icke frälst genom tron allena, icke heller endast genom människokärlek eller genom goda gär-

ningar ensamt, utan genom föreningen af dessa tre. Hon kan hafva sanning i förståndet, som är tro, och kärlek i viljan, som är människokärlek, men dessa måste förenas i nyttig verksamhet, som kallas goda gärningar. Tro utan människokärlek är icke lefvande utan död; människokärlek utan tro är icke andlig utan blott naturlig, och både människokärlek och tro utan goda gärningar äro blott tankefoster, som icke hafva någon verklig tillvaro, ty de grunda sig icke på ett nyttigt lefverne.

»Hvad är *människokärlek* annat än det goda, som människan *gör* af Herren; och hvad är *tro* annat än det sanna, som människan *tror* af Herren?» (S. K. R. 712.)

»*Själfva kärleken mot nästan* och *själfva tron* äro af Herren allena, och bådadera *gifvas* människan, *då* hon af sin fria vilja gör sin nästa godt på ett *naturligt* sätt, och tror sanningarna på ett *förnuftigt* sätt, samt *skådar till Herren,* och gör dessa tre ting *därför att de äro anbefallda i Ordet;* då inplantar Herren människokärlek och tro i hennes midt, och *gör bådadera andliga.*» (S. K. R. 726.)

VII. **Den Heliga skrift, Bibeln,**

(Luk. 24: 13—49.)

är Guds Ord, och visdomens källa både för änglar och människor. Den är helig i alla sina delar och gudomlig både till anden och i bokstafven. Ordet har nämligen inom bokstafven en invärtes mening, som är *dess andliga lif* och som inneslutes i bokstafsmeningen likasom själen i kroppen. Herren hänvisar till Ordets invärtes mening, när Han säger: »*De ord, jag talar till eder, äro ande och äro lif*» (Joh. 6: 63). Den invärtes meningen är förbunden med den bokstafliga till följd af en fast och bestämd lag, som kallas Motsvarigheternas lag, och som grundar sig på samt uttrycker förhållandet och förbindelsen mellan naturliga och andliga ting.

»Ordets böcker äro alla de, hvilka hafva den Invärtes meningen; men de, som icke hafva den, äro icke *Ordet.*

Ordets böcker uti Gamla testamentet äro: Moses fem böcker, Josuas bok, Domareboken, Samuels tvenne böcker, de tvenne Konungaböckerna, Davids Psalmer, Profeterna: Esaias, Jeremias, Klagovisorna, Ezekiel, Daniel, Hoseas, Joel, Amos, Obadias, Jonas, Mika, Nahum, Habackuk, Zefanias, Haggai, Zakarias, Malakias; och uti *Nya testamentet:* de Fyra Evangelisterna, Matteus, Markus, Lukas, Johannes, och Uppenbarelseboken. De öfriga hafva icke den invärtes meningen» (N. J. Him. Lära n. 266). Dessa sättas dock i allmänhet af Nya kyrkan *lika* högt som af andra kristne.

»*Jobs bok* är en forngammal bok, i hvilken visserligen finnes en invärtes mening, men ej i ordningsföljd.» (Hv. H. 16.)

»Den är icke bland de böcker, som kallas Lagen och Profeterna, af den orsak att den icke har en invärtes mening, som blott handlar om Herren och Hans rike; ty detta är det enda, som gör (en bok) till en bok af det äkta Ordet.» (A. C. 3540 slut.)

VIII. **Sakramenten.**

(Matt. 28: 16—20; 2 Kon. 5; Luk. 22: 7—23.)

Döpelsen och den *Heliga Nattvarden* äro af Herren instiftade sakrament och böra därföre alltid iakttagas uti församlingen.

Döpelsens nytta är att införa människan uti församlingen och på samma gång äfven uti förbindelse med de kristna himlarne uti den andliga världen. Döpelsen är äfvenledes ett tecken och en påminnelse, att människan kan blifva pånyttfödd och frälst förmedelst Ordets sanningar (hvilka betecknas med »vatten»).

Den Heliga Nattvarden innehåller allt, som hör till församlingen och till himmelen. Hos dem, som emottaga densamma värdigt, verkar den närvaro af änglarne och förbindelse med Herren, af hvilket den är ett tecken och intyg. Uti Ordets andliga mening betecknar Herrens »kropp» samt »brödet» Kärlekens goda, Herrens »blod» samt »vinet» Trons goda, och »ätandet» samt »drickandet» desammas tillägnande och införlifvande med människan.

IX. Försynen.

(Matt. 6: 24—34; 1 Kon. 17: 1—16; 2 Kon. 19: 34, 35.)

Den Gudomliga Försynen är Herrens Kärleks och Vishets styrelse, hvilken är allmännelig och utöfvad i enlighet med den Gudomliga Ordningens lagar samt utsträckt till hvarje enskildhet af hvarje människas lif. Den Gudomliga Försynen har i all sin verksamhet afseende på det, som är oändligt och evigt, samt betraktar förgängliga ting endast såsom medel för uppnåendet af eviga ändamål. Herren sträfvar i sin Gudomliga Försyn oaflåtligen att förena människan med Sig själf och Sig själf med människan, på det att Han må gifva henne det eviga lifvets saligheter.

Tillstädjelsens lagar äro äfven Försynens lagar, emedan det onda ej kan med våld förhindras, utan att människans frihet skulle förstöras, och äfven emedan det onda ej kan förjagas, förrän det blifvit igenkändt; detta kan det ej blifva, förrän det har visat sig. Allt ondt är sålunda *tillstadt* att ske endast för att förhindra något ännu större ondt, och allt vändes slutligen af den Gudomliga Försynen till det största möjliga goda.

(Som ett talande exempel på *tillstädjelse af ondt* för att förebygga ett större ondt förtjänar anföras Sikemiternas mördande af Jakobs söner (1 Mos. 34: 25 f.), för att de måtte räddas till sina själar, något hvarom den invärtes meningen allena kan lämna upplysning. Se A. C. 4993, slutet.)

Skillnaden mellan Herrens *förutseende* och *försyn* är den, att Han *förutser* det onda och *förser* eller ombesörjer det goda, med förebyggande så mycket som möjligt af det onda.

X. Tidehvarfvets Fulländelse (»Världens ände») och Herrens Andra Ankomst samt Yttersta domen.

(Matt. 24: 1—5, 29, 30; 25: 31—46.)

Herrens Andra ankomst var lika litet ämnad att åtföljas af den yttre världens förstöring, som Hans första var det. Man har ej förstått Ordets gudomliga bildspråk. Men man lägge märke till, huru Petrus tolkade Joels pro-

fetia om sådana (skenbara) naturrevolutioner, som skulle tima i »de yttersta dagarna»: han sade, att den profetian just *då hade* gått i fullbordan (Apg. 2: 16—21). Af en *dom,* en »yttersta» dom, skulle däremot Herrens återkomst beledsagas, liksom också en dom hölls, när Han kom första gången (Joh. 12: 31).

Nej, den naturliga världen skall aldrig förgå: »*Släkte går, och släkte kommer, och jorden står evinnerligen kvar*», Pred. 1: 4; »... *fast såsom jorden, hvars grund han lagt för evigt*», Ps. 78: 69 (enl. Bibelkom:s öfvers.). Med »tidehvarfvets fulländelse» eller, som det oriktigt öfversatts, »världens ände» (Matt. 24: 3; 28: 20) förstås en kyrkas slut eller upphörande, alltså slutet af ett församlings-*tidehvarf;* men icke den synliga himlens och jordens försvinnande. Fyra sådana »tidehvarf» eller kyrkor hafva gått till ända på vår jord. Den 1:sta eller *Adamitiska* kyrkan upphörde med syndafloden, den 2:dra eller *Noakiska* kyrkan upphörde på Abrahams tid, den 3:dje eller *Judiska* kyrkan upphörde vid Herrens *första* ankomst, och den 4:de eller *Första kristna* kyrkan upphör med Hans *andra* ankomst, som nu äfven är skedd. Vid hvarje sådan kritisk tidpunkt har i den *andliga* världen, orsakernas värld, dit alla öfvergå omedelbart efter kroppens död, en *allmän* s. k. »*Yttersta dom*» — en rensning af »ogräset från hvetet» eller en »alltings återställelse» till ordning — hållits, hvarefter en *ny* församling kunnat upprättas på jorden, verkningarnas värld. (Bih. till S. K. R. 36. Jfr A. C. 2118; Y. D. 46.) Den i fullaste mening *yttersta (sista)* dom af detta slag ägde rum år 1757 och är i verket om »Yttersta Domen» beskrifven af Swedenborg, som fick bevittna densamma. Herren kommer åter, ej på ändligt sätt och i skröplighet, utan i »härlighet», genom att upplåta sitt Ords inre, förut af bokstafvens »moln» dolda »makt och myckna härlighet», hvilket har skett genom Arcana Cœlestia (1749—1756), Uppenbarade Uppenbarelseboken (1766) och andra Em. Swedenborgs teologiska

skrifter. Han upprättar nu en *Ny kyrka,* som Han i Uppenbarelseboken kallar det *Nya Jerusalem*, hvilket Johannes såg nedkomma af himmelen ifrån Gud, »beredd såsom en brud, prydd för sin man»; och denna kyrka — där profetian »Si, jag gör *alla ting nya»* skall gå i fullbordan och hvars hufvuddrag äro erkännandet af *Herren Jesus Kristus* såsom ende Guden och ett lefverne enligt Hans bud — skall förblifva i evighet.

XI. **Döden och Uppståndelsen.**

(Luk. 20: 27—40; Hos. 6: 2.)

Efter den materiella kroppens död uppstår människan genast, »så snart hennes kropps delar kallnat» (A. C. 2119; »på tredje dagen», Hos. 6: 2), i en andlig, oförgänglig och odödlig kropp. Den materiella kroppen var aldrig af Gud ämnad att lefva för evigt — lika litet som fjäriln beständigt skulle förblifva mask eller sedan återgå till den lämnade puppan. De orden: »*På den dag* du däraf äter skall du döden dö» (1 Mos. 2: 17), afsågo en *andlig* död, ty vi finna ju, att den lekamliga döden *ej* följde på öfverträdelsen, »på *den* dagen». Den som lämnat det jordiska lifvet, lefver evigt i den andliga världen, ty det tillkommande lifvet är en fortsättning af det timliga. I sin innersta form är människan andlig och oförgänglig; ty hon är en andlig organism i människoform. Det finnes hos henne en andlig och en naturlig kropp (1 Kor. 15: 44). Den naturliga kroppen har fått sin form efter den andliga. Den naturliga dör, men den andliga kan aldrig dö, emedan densamma utgör den verkliga och odödliga människans egen form. Den materiella kroppen blir till stoft igen, hvaraf den är tagen, men blir aldrig mera förenad med det andliga människoväsendet.

I skildringen om »rike mannen och Lazarus» antydes intet dröjsmål mellan döden och uppståndelsen (Luk. 16: 22); likasom vi där se, att de uppståndna äro i mänsklig gestalt med bibehållna sinnesförmögenheter: de se, höra, känna, tala. Och af Luk. 20: 37, 38 synes, att *Abraham, Isak* och

Jakob hade uppstått, enär han, som kallas deras Gud, »ej är dödas utan lefvandes». Vid Herrens »förklaring» sågs för öfrigt icke allenast Elias utan ock Moses »i härlighet» (Luk. 9: 30, 31), alltså i uppståndelses-gestalt. För att ej tala om de tusentals uppståndna, som nämnas i Uppenbarelseboken, eller om röfvaren på korset, som fick löfte att samma dag vara med Herren i paradiset. Att hans uppståndelse skedde så tidigt, var helt visst därför, att hans organism sönderslogs, då uppväckelsen måste ske genast.

XII. Himmel och Helvete samt Andarnes värld (»domens värld»)

(Luk. 16: 19—31; Upp. 1: 10 f.; 2 Kon. 6: 8—23.)

äro i den andliga världen, men icke någonstädes i det materiella världsalltet. Den andliga världens *alla invånare*, både änglar och onda andar eller djäflar, härröra från den naturliga världen, där vår jord är blott en bland otaliga andra plantskolor för den andra världen; och den från jorden sig härledande andliga världen är i närmaste beröring med henne, hvilket ock gäller beträffande de andra jordkloten, ehuru den lifligaste gemenskap kan äga rum inom hela den andliga världen. Denna är osynlig för den naturliga människan, men har till någon viss grad ofta varit synlig för profeterna och apostlarna, när deras andes syn varit öppnad. I händelse vi kunde försättas uti ett sådant tillstånd, skulle vi också kunna skåda in uti den andra världen, då vi redan här ha motsvarande sinnesförmögenheter, liksom fågeln i äggskalet (se 2 Kon. 6: 17.) Himmel och helvete äro *lifstillstånd, sinnes-* eller *karaktärs-tillstånd* i människan och därföre också motsvarande tillstånd och omgifningar af den andliga världen. Strax efter den lekamliga döden befinner människan sig, genom uppväckelsen eller uppståndelsen, i den andra världen och är då omgifven af andliga ting och andliga väsenden, hvilka hafva allt utseende af att vara naturliga. »Domen» utgör första tillståndet

efter döden — enligt det apostoliska uttalandet: »en gång dö och *sedan* dom» (Ebr. 9: 27; jfr. A. C. 2119). Och denna sker hvarken i himmelen eller i helvetet, utan i den stora *mellanvärlden* midt emellan dem, eller i den s. k. »Andarnes värld», dit människan kommer omedelbart efter döden och i närmaste samband med hvilken hon befinner sig äfven före kroppens död.

Sättet, huru denna *enskilda* dom sker,— hvilken dom är den *bestående regeln*, till skillnad från den i punkten X afhandlade *allmänna* domen, som endast inträffade, när ett församlingstidehvarf var slut, och som därföre ej mera är att vänta — är det allra enklaste. En hvar varder dömd »efter sina gärningar», d. ä. efter sitt verkliga väsenstillstånd, efter sin karaktär. Det gäller blott att utröna denna, för henne själf och för andra, att låta hennes, måhända alldeles dolda, inre öppet framträda, såsom växten visar, hvad som bor i fröet. I den andliga världen går det ej längre att hysa ett deladt sinne, att säga ett och mena ett annat. Småningom utvecklar sålunda människan sitt sinnes beskaffenhet och sin inre vilja, och detta sker därigenom att hon fritt söker det, som drager henne till sig, som är henne behagligt och hennes lifs egentliga nöje. Såvida hon här i lifvet förvärfvat sig kärlek till det gudomliga goda och sanna af Herren, går det henne väl, ty hon vill då söka sällskap med dem, som äro i det goda och sanna af Herren, och blifver således ledd till himmelen, till något af dess otaliga samfund, där alla älska att göra nytta eller *öfva kärlek*. Men om hon låtit kärleken till det onda och falska hos sig blifva förhärskande och hon i ett sådant tillstånd inträder i den andra världen, då går det henne illa; ty hon kommer i sådant fall att söka deras sällskap, som äro i det onda och falska, samt ledes därigenom till helvetet med dess otaliga samfund, där allas lust är att göra ondt. Himmelen står öppen för alla, men ingen kan komma dit, utan att han undanröjt själf- och världskärleken och sålunda är i kärlek till Gud och nästan.

Tillägg.

OM BÖNEN.

(Luk. 11: 1—13. Joh. 15: 7.)

»BÖNEN i sig betraktad är ett talande med Gud, och då en invärtes åskådning af de ting, som äro föremål för bönen, hvaremot svarar något likt en inflytelse på andesinnets förnimmelse eller tanke, så att det är ett upplåtande af människans invärtes åt Gud till. Men detta med åtskillnad alltefter människans tillstånd och den saks väsende, som utgör föremål för bönen. Om bönen utgår från kärlek och tro, och det blott är himmelska och andliga ting, om hvilka och för hvilka det bedes, då uppkommer i bönen något likt en uppenbarelse, hvilket ger sig till känna i den bedjandes sinnesstämning i hänsyn till hopp, hugsvalelse, eller en invärtes fröjd.» (A. C. 2535.)

I Ordet (Luk. 11: 1) antydes, att Herren genom sitt eget exempel ingaf lärjungarna åstundan att själfva lära sig att bedja, så att de bådo Honom undervisa dem, »såsom ock Johannes lärde sina lärjungar». Och så lärde Han dem den bön, som kallas »*Herrens bön*», och som vi därföre kunna förstå måste innehålla allt, hvad vi böra bedja om.

Där talas emellertid mycket litet om naturliga ting, därföre att vi skola lära oss att sätta de andliga tingen öfver de naturliga. Och om vi så göra, har Han lofvat, att vi skola få de naturliga ting, vi behöfva, liksom på köpet. »*Söken först Guds rike och Hans rättfärdighet, så skall allt detta därjämte tillfalla eder*». (Matt. 6: 33.) Själfva bönen om vårt »dagliga bröd» vill därföre lära oss att tänka på *själens* föda ej mindre än på kroppens.

Äfven små barn böra få lära sig att bedja, och vi ha i Nya kyrkan fått lära oss, att deras böner höras i himmelen mycket mera än de vuxnas. (Diar. 2435.)

Alla behöfva vi bedja, ty allt godt kommer endast af Herren. Och Han *kan* ge oss, när vi vilja taga emot. Vår bön är ett uttryck för denna vår vilja. Den behöfver ej vara lång, den kan bestå i en suck, hvilken, om den är allvarlig, höres i himlen som ett högt rop. Men det är nyttigt att uttala våra hjärtans ödmjukaste önskningar i ord, icke för att Herren ej förut vet dem, utan för att vi skola klargöra för oss själfva, *hvad* vi verkligen önska, och upplåta oss för dess emottagande.

Gifvet är ock, att vi ej få motverka våra böner genom något ondt, som vi vilja eller göra. Tvärtom skola vi göra allt för att få dem förverkligade, hvilket Herren lär oss, då Han manar oss att *»bedja, söka* och *klappa»:* förena hjärtats *bön* med förståndets *sökande* och handens *klappande* eller gärning.

Herrens bön, »Fader vår», är en *lefverneslära* i bönens form och kan därföre dagligen användas, såsom också visar sig i bönpunkten om det *dagliga* brödet. Denna lär oss ock att lita på *försynen,* ty vi få ej lära oss att bedja om bröd i stort förråd för framtiden, utan »för hvar dag».

Herrens bön är ock en *förbön,* lärande oss att ha andras väl i åtanke likasom vårt eget: »*Vår* fader», ej blott *min;* »*vårt* dagliga bröd», ej blott *mitt.* Hon begagnas också i himlarna, ty där är Han: »Vår fader, som är i *himlarna*», »Ske din vilja såsom i *himmelen.*» Och så lära vi i ett himlabudskap uti en af Nya kyrkans grundskrifter, förklaringen öfver Uppenbarelseboken — det är änglar, som tala och undervisa om just den bönen:

»Vi läsa dagligen den bönen i himmelen, likasom människorna på jorden, och då tänka vi icke om Gud Fader, emedan Han är osynlig, utan om Honom *i* Hans Gudomliga Människoväsen, *emedan Han i det är synlig;* och i detta Gudomliga Människoväsen kallas Han af eder *Kristus,* men af oss *Herren,* och således är Herren för oss 'Fadern i himmelen'. Herren har äfven lärt, att Han och Fadern äro *ett;*

att Fadern är i Honom och Han i Fadern; att den som ser Honom, han ser Fadern; att ingen kommer till Fadern utan genom Honom . . . hvaraf inses, att man bör gå till Fadern *genom* Honom och *i* Honom». (U. U. 839.)

Innan Herren hade gudomliggjort sitt mänskliga väsen, bad Han själf till Fadern, som bodde *i* Honom såsom själen i sin kropp. Men sedan Han hade gudomliggjort det, hade Han däri »all makt i himmel och på jord» och var den »allsvåldige», hvarföre Han sedan ej vidare bad, ty Han hade intet att bedja om. Tvärtom har Han såsom den »allsvåldige», den, »i hvilken Gudomens *hela* fullhet bor *lekamligen*» (Kol. 2:9), i stället allt att *gifva*. Till Honom, vår uppenbarade Fader, ställa vi därföre våra böner, ty Han ensam kan höra dem — alla bönepunkterna i den bön, Han lärde oss, ända till den om *frälsning från »det onda»*. Så sluta vi ock vår bön med att gifva Honom allena äran: »*Ty Ditt* — Du »konungars Konung och herrars Herre» — *Ditt är riket och makten och härligheten i evighet.*» *Amen.*

Förhållandet till andra kyrkosamfund och religioner.

»KYRKAN» är såsom, af ålder bekänts, »*en, helig, allmännelig*». Men hon kan ses från olika synpunkter. Medan »Nya kyrkan» i inskränkt mening består af dem, som känna, erkänna och efterlefva hennes lära, omfattar hon i vidsträcktaste mening alla goda i hela världen.

Häraf bestämmes förhållandet icke allenast till andra kristna kyrkosamfund utan ock till människor eller samfund af icke kristna religioner. Alla, som »älska ljuset», såsom de »goda» göra, »komma till ljuset», om ock icke förr än i evighetens värld.

När *det goda* eller lifvet så tages till utgångspunkt eller princip, blir förhållandet till medmänniskorna ett helt annat än, när läran eller hvad man kallar »tron» får bli bestäm-

ningsgrund. Det goda bör återigen få intaga högsätet. Så läses i *Arcana Coelestia:*

»I kristenheten är det lärobestämningarna, som åtskilja församlingarna, och de benämna sig därefter Romersk-Katolske, Lutheraner, Calvinister, eller Reformerte, och Evangeliske, förutom andra namn. Att de så kallas, härleder sig från blotta lärobestämningen, hvilket aldrig vore så, om de gjorde kärleken till Herren, och människokärleken mot nästan, till det hufvudsakliga af tron; då vore det där blott skiljaktigheter i meningarna om trons hemligheter, dem sant kristna skulle lämna åt en hvar efter hans samvete, och säga i sitt hjärta, att han är en sant kristen, när han lefver såsom en kristen, eller såsom Herren lär. Så skulle det utaf alla särskilda församlingar blifva en enda, samt alla tvister, som uppkomma af blotta lärobestämningen, försvinna, ja den enes hätskheter emot den andre skulle i ögonblicket förskingras, och det skulle blifva ett Herrens Rike på jorden.» (N:r 1799.)

Och vidare:

»När en församling uppväckes af Herren, är den i början menlös, och då älskar den ene den andre som en broder, såsom bekant är af den Ursprungliga församlingen efter Herrens ankomst. Alla församlingens söner lefde då sinsemellan som bröder, och kallade hvarandra äfven bröder, och älskade hvarandra inbördes, men efter någon tids förlopp minskades människokärleken och försvann. Och med dess försvinnande inträdde i stället ondskor, och med ondskorna insmögo sig också falskheter; därifrån schismer och irrläror, hvilka aldrig skulle äga rum, om människokärleken härskade och lefde. Schism skulle man då icke ens kalla schism, irrlära ej heller irrlära, utan en lärobestämning enligt dens åsikt (som antagit den), hvilken man skulle öfverlämna åt hvars och ens samvete, blott han icke förnekade grundsanningarna, det vill säga, Herren, det eviga lifvet, Ordet; och blott han icke vore emot den Gudomliga ordningen, det vill säga, emot de tio budordens föreskrifter.» (N:r 1834.)

Schema för konfirmationsundervisning.

Som andra afdelningen af detta lilla verk: »Hvad lär egentligen Nya Kyrkan?» redan i sin första upplaga visat sig mycket lämplig och af sin utgifvare i regeln användts som handledning vid konfirmationsundervisning, nämligen såsom en allmän grundteckning eller ett *schema*, och därvid alltid vid de olika läropunkterna en eller flera bibeltexter lagts till grund samt till sin invärtes mening belysts — hvilket visat sig i hög grad intresseväckande för de unga —, ha i denna upplaga de vanligen använda texterna angifvits, då de däremot förut hade att af eleverna i deras resp. exemplar antecknas.

På grund af en för länge sedan af föräldrar uttalad önskan att också lämna någon undervisning om *bönen*, såsom alltid sedermera skett, har också, som man finner, i denna upplaga ett »tillägg» om detta betydelsefulla ämne införts.

Konfirmationsundervisningen har dock icke stannat vid användningen af ofvansagda »schema», utan i regeln studeras också kapitlen om De tio buden samt Dop och Nattvard i verket »Sanna Kristna Religionen», och jämväl vissa delar af sista kapitlet om Herrens Andra ankomst, allt detta äfven med grundläggande bibeltexter. Därföre må ock dessa här antecknas.

De tio buden.

Till inledningen		(n. 282—290)	2 Mos.	19: 1—25; 20: 1—26.
»	1 budet	(n. 291—296)	2 Mos.	32: 1—35; 34: 1—35.
»	2 »	(n. 297—300)	3 »	24: 10—23.
»	3 »	(n. 301—304)	Matt.	12: 1—14; Joh. 5: 1—19.
»	4 »	(n. 305—308)	»	12: 46—50; Mark. 7: 1—13.
»	5 »	(n. 309—312)	»	5: 21—26.
»	6 »	(n. 313—316)	»	5: 27—32; Joh. 8: 1—11.
»	7 »	(n. 317—320)	Joh.	10: 1—21.

Till 8 budet (n. 321—324) Matt. 5: 33—37; Joh. 8: 30—59.
» 9—10 buden (n. 325--328) Matt. 23: 1—39.
» afslutningen (n. 329—331) Jerem. 7: 1—28.

Döpelsen.

Till n. 667—669, Matt. 3: 1—17.
» 670—673, Mark. 7: 1—23.
» 674—676, 1 Mos. 17: 1—14, Jos. 5: 1—12.
» 677—680, 2 Kon. 5: 1—27.
» 681—683, Joh. 1: 1—18.
» 684—687, » 1: 19—34.
» 688—691, Luk. 1: 5—25, 56—66.

Nattvarden.

Till n. 698—701, Dav. Ps. 1 och 23.
» 702—710, Matt. 26: 17—29.
» 711—715, 1 Mos. 14: 1—24.
» 716—718, Joh. 12: 1—19.
» 719—721, Matt. 25: 1—13; 8: 1—13.
» 722—724, Joh. 13: 1—20.
» 725—727, » 14: 1—18.
» 728—730, Matt. 13: 24—43.

Herrens Andra ankomst.

Till n. 772, 773 (början), 777 (midten), 779, 780 (början), (791), Joh. 12: 44—50.

Vid slutlektionen:

Joh. 15: 1—17 (eller, vid påsken, Mark. 16: 1—8).

